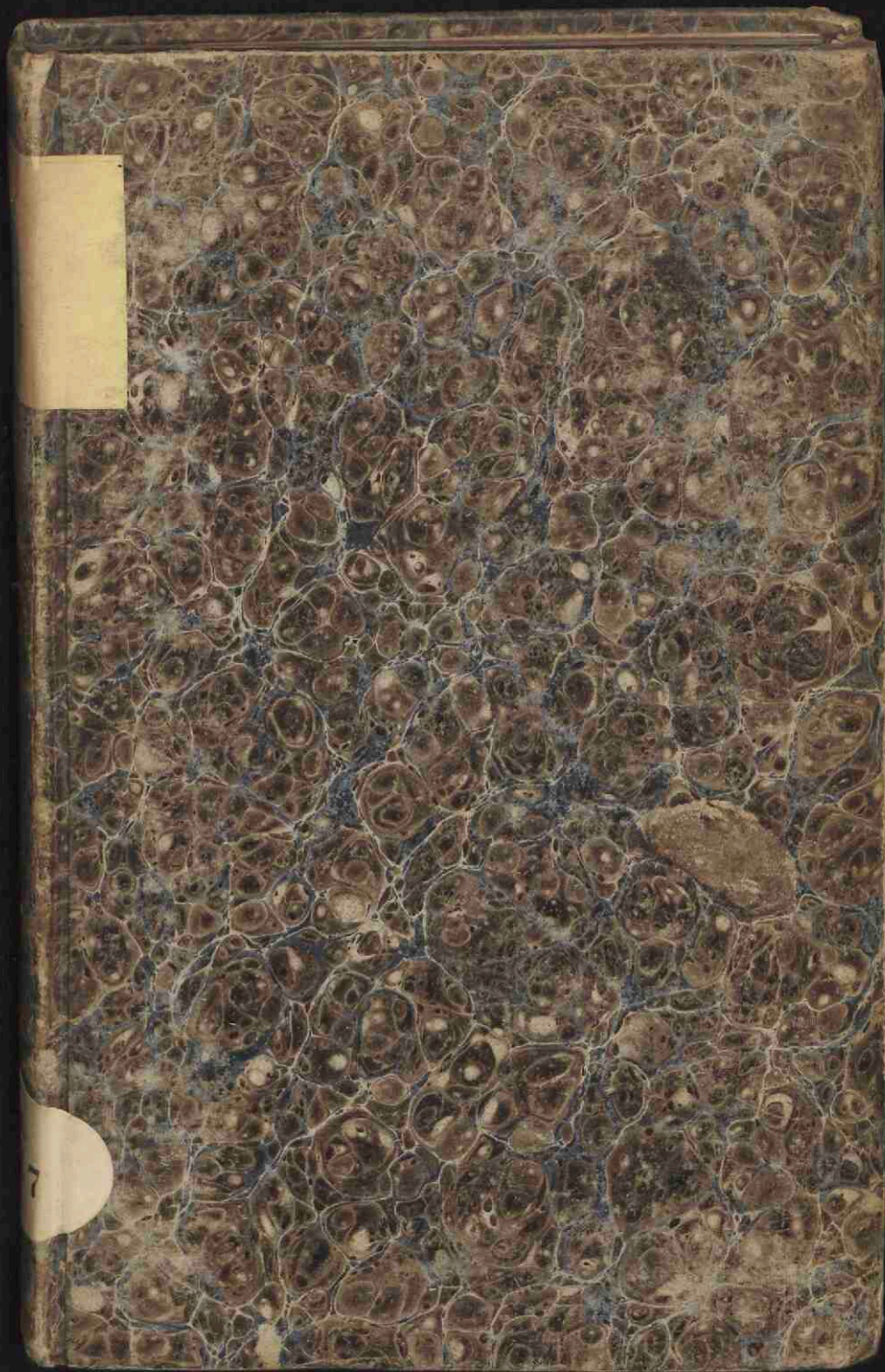

Reis door een gedeelte van Duitschland, Oostenrijk en Italië, 14 juni 1823 - 8 oct. 1824

<https://hdl.handle.net/1874/384969>

7
J. Ackersdijk

O.E.7.

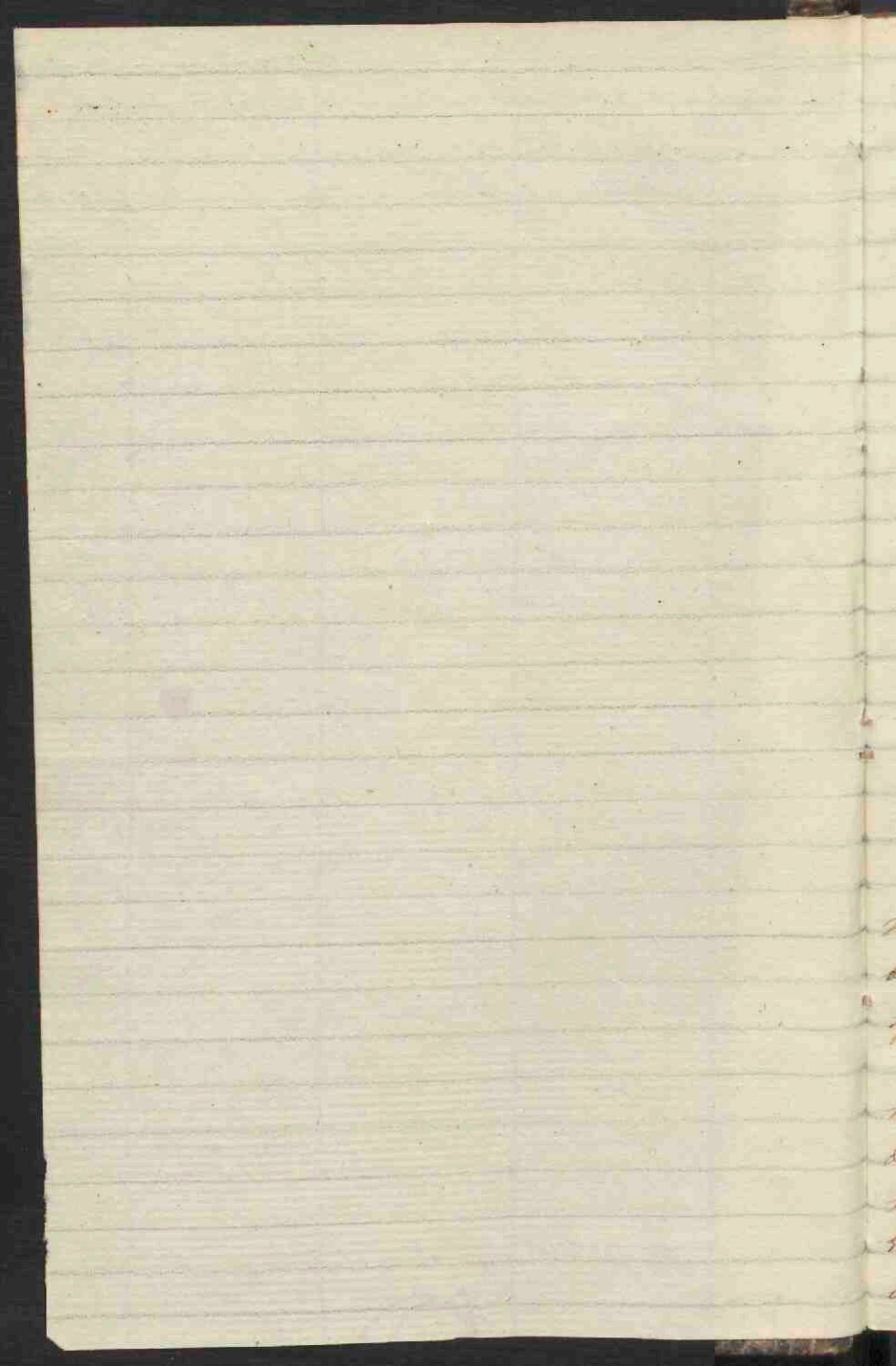
Hss. Ackersdijk.

4

J. 1316

Hs.
O E 7

Ms. Ackend. 4. (VII)

30 October. Weenen

Maria met Jesus en Johannes, van Correggio. Museum 21.

Correggio's eigen portret XI. 50.

Twee kinderhoofden, van Dusselre. Museum 8 d 25.

Galathea, van Albani. XI. 26.

Heilige familie, van Ludovico Casacci. X. 34.

Heint, van Titianus. IX. 32

Twee landschappen van Salvator Rosa? IX. 36.

Oud-Duitse School.

Kerubim by de tafel hore, vaders, van Albrecht Dürer.

De onverschillige vrouw, van Lucas Cranach. ^{XIII. 2.} XIII. 6.

Nieuwere School.

En vrouwenbeeld, van Angelika Kaufman. XV. 18.

Rapphael koning zijn eigen portret. XV. 17.

Madonna van Dusselre. XV. 22.

Maakke vrouw van Canthe. Museum.

In het Museum waren ook eenige standbeelden van bekende meesters, waaronder een byzander, beelden: een Amos van Thorwaldson en de Guldspinnerin van Schadow.

Deze gallery is nog nieuw: eerst sedert 18 jaren heeft de eigenaar tebilderyen verzameld, en te dert 9 jaren byzary in dit gebouw, generaal paleis van Prins Kauritz. Het is van doeling, dat van Prins Esterhazy nog een deel overblyffe van aan deze gallery te besteden. Hy is intorst verpillend en reeds in overmaat

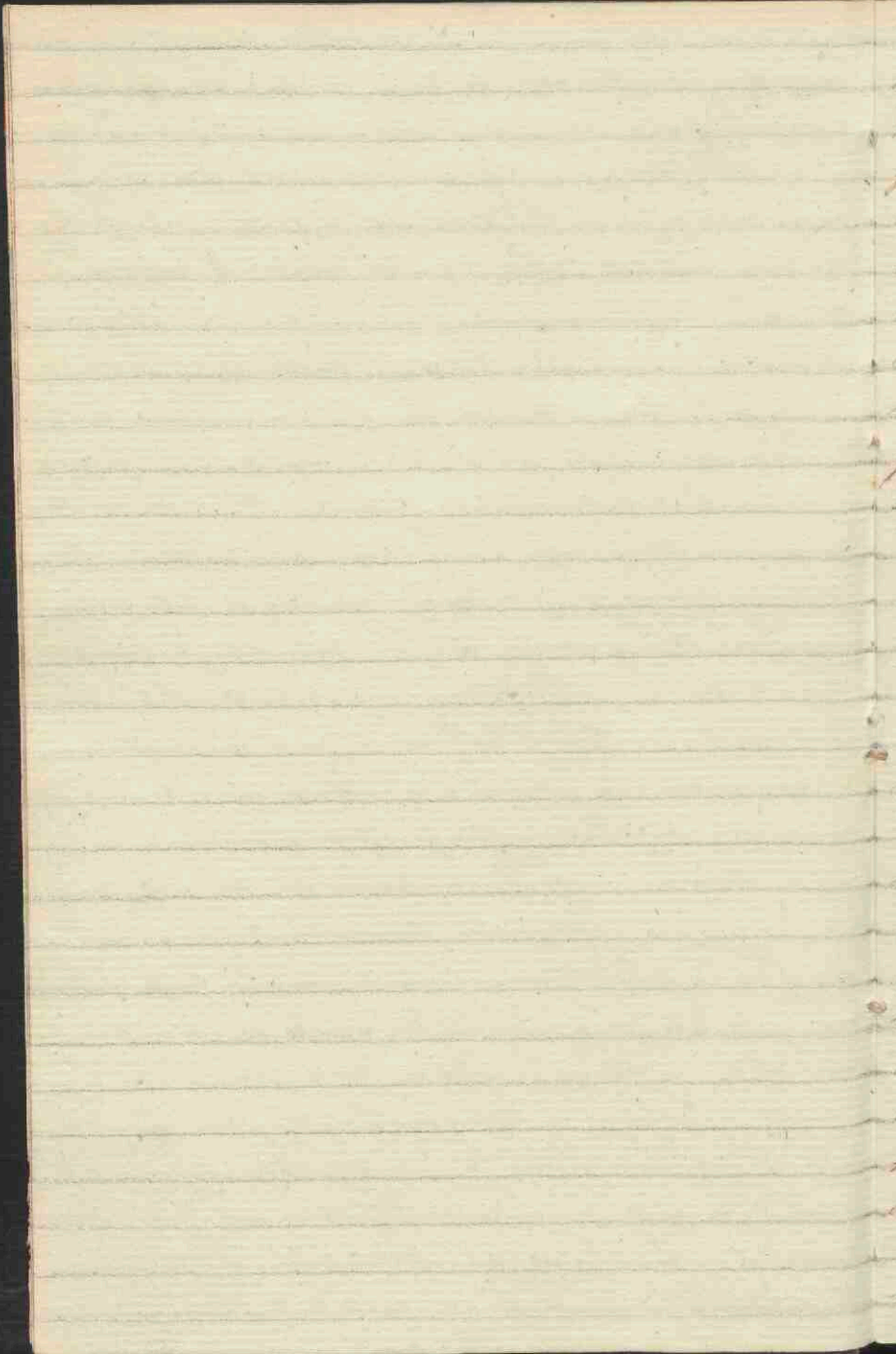
Persch. 577

heeft hy ander curatole gestaan, en dat zyn goed tot
voldoening zynes schuldens aan dezen werd geade-
mitreerd. Alleen aan jaarmaden, die hy aan vromer
goede door hy mede in betrekking gestaan heeft, be-
traaft hy jaarlyk 240,000 gulden te w. Hy is thans in
Napels en heeft seker een gezamenlyk tyd met een vrouwe
waerby hy neembaren kinderen heeft, waar welcke hy
gebeden in Italic kragt, die, waar men zegt, den te-
tel van heetog van die landen zullen doen draagen.
Zarand, heb ik een visite by den Hr. L. van D. otr.
ge gemaakt, en heb verder thuis geboord.

Vrijdag 31 October. Heede zyn wy de Schatkamer
mer in de Burg meren berien. Heer den het geen in
Perals beschryping hier van staat behaef ik niet
op te tekenen. Het is eenigzins out Kunstkamer,
en zoo er meening aanneming is dat naar de kunst
selve grante waard de heeft, is er mal het een en
ander dat naar de genthieden der kunst niet
waardig is. Men moest zulke verzoenlingen en
schiften, en het nuttige en belangryke juist zoo
rangschikken, dat het mit het goede ooypunt ge-
dien en ten nutte gemakelt werd.

Vervolgens zyn wy de verzameling van Egypte,
die and heden werden men. Die berien die recht en
het helpde gelonne met de Brasiliaansche verza-
meling. Ten Hongaarsche reisiger, met name
Burchhart, niet de berieuld verlegge van de verza-

heeft men in Egypte opgeraamd en naar Leuven gezonden.
Men vindt er ook thans in Caïro onder op. Er is een
groot aantal grafsteenen, mummies, heilige vaten,
amuletten enz.: ook veel tehuizen op papyrus,
die men dikwijls vindt in een klein honden of an-
ker beeldje by de mummies, hier kan zulke beschree-
vene slaken papyrus zeer goed aanvullen; en de figu-
ren en het schrift zijn dan nog zeer frisch; maar an-
gelukkig is de taal niet bekend. Onder de amulet-
ten en de figuren op de mummies en elders komt veel
de mylometen voor. Menigvuldig ziet men ook
de voorstelling van de menscheelyke ziel, als een
gevangende geest die wegziegt, ook de schaal
waaref men de menschen en hunne daden na
den dood meet. Onder de heilighen was ook Charo
met zyne boot.

Het is barmhertig dat men van die oude Egypte-
naren geen overblyfsels als goddelijke vaten vindt,
hansnaad en dergelyke vindt men geheel niet,
ook onder de gebouwen geene ruïnes van pale-
izen, maar altyd van tempels. Het is blykbaar
dat hier de spiciteerkaste geregeld heeft. Ook schijnt
die landerbaer rijk zich altyd met voorstelling
van een ander leven, met een toekomst en die
daad bezig gehouden te hebben.

Kunstwaarde hebben deze overblyfsels, niet
niet; het schoon is er niet in te vinden; maar

Men heeft ons hierook gemerd het Romensch nu,
zait dat by Salzburg gevonden is, en dat men
berij is hier weder in orde te brengen. Het is
zeer grof gearbed, en stolt in vierkante plakke.
de geschiedenis van Theoni was.

voor de geschiedenis der kunst, naar de oorsprong
van de grische Mythologie zijn zy zeer belang-
rijk. Het wurde meer en meer duidelijk dat de
Grieken veel uit Egypte hebben behaamt, maar
het door hun fyn gevoel naar het schoone geheel
verfinaad en van fouten verandert hebben.
Wij hebben gezeten by Favault, en te het ianons
thuis gelezen en gehooren.

Wij hebben ook teken veruwendene beschikkingen
geen waken naar eenen intslag in Kungarske,
vaturdag 11 November. Het persoons bleekdeligen
maakte, dat wy niet konden zien hetgeest wy onstad-
den voorgefeld. Daar de, heer Persoons hebben wy
toegang in de Burg gekregen, om de kerker te zien.
Langstondt als by naar de kapel ging. Er was groot
te taalry van hooge ambtenarien, officieren, en hovelin-
gen. De kerker was verleid van synotance vanen; de
kerker was niet by. In de kapel huorden wy een
preek van een geestelyke uit klooster Hemberg, die
weinig inhoud, neconalgen de mit, zaa van de
kunst niet uit te land was.

Na de Kungarske Cancellij hebben wy een
Lutymische pas bekomen.

's aands in het theater by de Burg Koning Lear vier
spelen. Afschult, veruende de wat van Lear mit,
theater goed: het gausche stuk werd zeer goed
gegeven.

Zenny S. 596.

In 1583 under Kara Mustafa.

Van Weenen naar Hongaryen

Zondag 2 November. Dierd' morgen ben ik, met de
twee heeren Schutenduy en de heer Kierwilt, om
Punens, van Weenen vertrokken naar Hongaryen.
Het land is ons niet gunstig geweest: het heeft byna den
ganzen dag geregend. Het land was doorgaans vlak,
koren en weide. De dorpen hadden een goed wantbo-
men: breede straten, huizen van steen, met steen
of schandels gelakte. Niet ver van het dorp Linn
merging zaggen wy links een koningaryen en merk-
plaats des artillarie, met zanddelinge muren, die een
ruim van halve maan hadden, omringd. Hier is
het hooftkwartier der Turken geweest, toe by
tweenen belegerden. Te Felichant, een tamelyk
machtvolk, hebben wy ons kwart opgehouden, en te
Riegelbrunn, een fraai dorp, hebben wy geyesend.
Koningaryen zyn wy geyesend door Petronell,
een machtvolk, ter plaatsa maan Cassintum heeft
gestaan. Wy zaggen in de nacht de overdellyf, die van
den Triumphyng, die Augustus voor Tiberius
heeft doen oprichten, en dat hy Pannonie ten eude
gebragt had. Van hier af werd de weg meer
bergachtig, ook was er bosch in het westelike
dorp en in een lage, en dan selidderachtig
aan de hoogte; de Donau hadden wy aan onze
linker hand, doch zaggen wy die, maar niet dan.
Het statje Hainburg ziet er welvarend
uit. Niet ver van daar huize wy in Hongaryen

Preßung.

Preßung weret in + Satyr Polonium generat.

2. Nov. Hongaryen.

gansen, en in tafelen die koningzels en Oostenryk
 ene talline, ene el. of die landen geen betrek-
 king tot elkanes hadden. Om leefmen toch
 gelyfs op ons woord, dat wy geen verbodene
 waren by ont hadde.

De wyf dat hier toe was een goed zameer, en
 mede by thicht. Wy zagen groote kuddes en
 een, die nag in de weide waren, ^{de} heeder dlynen
 de 1 nacht bewaken, banyf anders menigvuldige
 dieftallen plaats hebben. De Hongaarske of
 ten nym heraan, en worden veel naar tuene
 geroerd. Presburg vertoont zich in de weste
 moai aan de helling en een vast van een berg,
 waarop de muren van het afgebrande kas-
 tel sene goede intrekking doen; wy zyn nog
 geboven in haar geheel dlynen staan. Wy
 namen met de pierbrug over en kwamen om
 half vier te Presburg waar wy in het lagere
 de Van de wy goede berberg vanden. Wy
 bezochten nog het theater, waar gespeeld werd.
 Die behaerwaacht in Felsenkalle, eene vrydan-
 me navolging van de Freyschutz, die slechts ge-
 speelt werd. Het was in de lage ledig maar in
 het portenne tamelyk vol. Het gebouw ^{is} middel-
 matig. Wy merkten op, dat de stad een slechte
 verlicht was, ene dat jongens met lantaarnen ge-
 need stonden, om de menschen uit het theater

Pneuburg.

Voor de beschrijving des Wad zie Janney 1597.

Dere mantels heet men in Hongaryen Bünda.

Die, welke niet van schapehuden, maar van grof lams-
ken gemaakt zyn; noemen ze Keppernik (Koponyeg)

3 Nov. Hongaryen.

naar huis te brengen. In de herberg was my tal-
ryk gezelschap aan het avondeten. Men sprak
nog algemeen Duitsek; veel keeren hadden, van
der zoo t'wheen militaire te zyn, groote kennis.
Het is, zoo men my zegt, Hongaarsche gewoonte.

Maandag 3 November. Wy hebben eene groote ma-
deling in en om Presburg gemaakt. Het slot is in 1811
afgebrand, maar de overgeblevene muren maken eene
goede intrekking als ruïne. Het intrekt op de hoogte,
waarop het slot stond, is zeer uitgebreid: de Donau
vies men menigvuldig slingeren en eilanden vormt,
het land aan de overzijde is boschryk, hier en daar
ziet men enige dorpen, en in de verte verheffen
zich de bergen, die reeds tot de Karpaten behooren.
Op de stad hangt nog de nevel van den morgensdond.
Men deed ons de hekkens opmerken, waarmede de
plaats, waar de joden woenen, van 's avonds 9 tot
's morgens 6 uurend waerdt afgesloten. Zy mogen dewel-
wel voort hun persoon rag in en intgaan, maar niet
met zich voeren.

De huizen zyn veelal goed gebouwd, de plaatsen
en straten ruim, en sommigze fraai; maar sloo-ge-
pland, en door het slechte weder waren te zeer moer-
delijk.

Op de groente-en vruchte-maakt zagen wy al land-
lieden met hunne groote mantels, meest van Schape-
huiden gemaakt, hadden met zeer breeden rand, of
met smalle rand en hooge spitse, hal, zwane leas,

Pneuburg

3 Nov. Hongaren.

Zien. De vrouwen met een leest van jakken ook van
schapshuiden, met de wul naar binnen, en vele eenen,
als de mannen gekleedt. Op de markt waren vele wa-
gens met kool; die markt hier een vooernaam vooresel
int, namelijk vooresel.

Wij passeerden het Comitatskaut, waarnaar wij een
Comitatskauter al schiedmaakt ^{staar} zagen; elk Comitats
heeft namelijk een eigen corps huaren, die voor een
macht der regering en voor het bewaaren van de rust
en veiligheid gebruikt worden, omtrent zoo als in
Frankryk de gensd'armes.

In de Kroatzgeestlielikekerk zagen wij den godd.
dienst naar allezielen. Een catafalck stond voor
het altaar, even als by de lykdiensden. Ik zag hier
hetzelfde, dat ik zaterdag in de Stephanskerk te
Wenen weder had opgemerkt, dat namelijk de an-
ne menchen een aantal kleine kaarsjes, naar
een madonnabeeldje lieten branden. Opzettelyk
daar toe waren vrouwen, die zulke kaarsjes te
koop aanboden. Men meent daardoor de rust van
de afgeheidenen velen te bevorderen. De kerk is
weer mooi gebouwd en net onderhanden. Er waren
veel menschen, en het gemik doorgaans in Roomsche ker-
ken met goedkenning opmerk, zaten alle stonden daaronder,
ik zag veel gekleede vrouwen, naast Sluakken met
hunnie Schapshuiden ^{zita} bindaf om.

Een der schoonste gebouwen is het paleis vooresel

Præsbung. Ivanka. Diözeg.

Jenny 1598.

Jenny 1617.

3 November Hongaryen.

vorst Primal, die aan het hoofd is van al de geestelykheid van Hongaryen. Deze kroone post wordt thans bekleeft door Alexander Rodney. De residentie is eigentlyk te Gran, maar hier in Presburg heeft hy alleen een Hofstygkwartier. Er zyn mooye Galen, die zeer met gemenote zyn. In zyn slaapvertrek was een bed kasje waar op een kruisfig en daarboven een madonnafiguur, als een lade werd van onderen een bankje met een kuffendit, getrokken, om op te knielen.

Over de Hauptplats en de Promenade, die zeer lief zyn, gingen wy naar den Konigsherg, aan den Donau. Dit is alleen historisch belangrijk.

Tegen 10 uren hebben wy Presburg verlaten. Talloze op de wegen betalen wy met meer; die neemt men alleen van de boeren: edellieden zyn wy van alle belasting.

Wy passeerden Franka, een zeer net dorp met een Slot van Graaf Grassalkowitz, de huizen zyn niet aangestroken, met kleine koningsters, stramme daken, en acacia-boomen aan den weg. Aan onze linkerhand zagen wy vervolgens het slot en de kerk van Lauschitz (ook Breklefs genaamd.)

Van daar tot Diaszeg, 5 uren ver, zyn wy geen dorpen gepasseerd; op eenen afstand links en ook rechts zagen wy er eenige liggen. Zien en herbergen zyn toch voor het gemak van de reizigers aan dezen weg. In eene daarvan vonden wy een

Streed.

Te Dioszeg nedem wy onser de rivier Dudwaag, die zich
naderhand vereenigt met de Waag, en by Comorn in
de Donau valt. De Waag is een der voornaamste
rivieren van Hongarye.

3 Nov. Kougaryen.

tamelijk middagmaal. Rechts hadden wy doorgaan, vlakten, links in de verste reek bergen; onafzienbare Korenvelden, die meestal met jong wintergewas be-
dekt waren, ook weilanden, die rees vernieuwlaad
skenen, het onkruid stak welig-bossen het gras mit.
Er waren groote kudden runderen in de weide, altijd
van gelijke kleur, nemelyk witachtig grys, en wy
graat van gestalte. Het looi ligt op berge naby
de huizen, en is met stroo gedekt.

Op den weg van ysteneren en koper, zyn wy veel rytui-
gen met reizigers, ook wagen, met veldvromben
tegen gekomen. In kalde reizigers zagen wy reed
op Kougarysche manier met voorspan, en een
heidute (gewapenden knecht).

Diofreg is een groot dorp, ook net en regelmaa-
tig gebouwd. Wy kwamen nog door een des-
gelijk dorp, en eindelyk bereikten wy Preed,
een mooi groot marktplek, waar wy moesten
blyven overnachten. Ni het nog een kleine wan-
deling gedaan. De straten zyn rees breed, de
huizen byna allen gelykvormig, en regelmatig
geplaatst, een groot slot behoort den Graaf
Estarkary, die heer van de plaats is. De moer-
heid der straten, die geheel niet gepland zyn,
heeft wy byna met de draagt van leeren voor
de vrouwen verzaend. Men spreekt hier alge-
meen de Sluafuke taal, in de herberg toch ook

Scenet.

Te
na
de
m

Wy passerden hier de rivier de Waag.

4 Nov. Kongarzen

Duitck. Men ziet hier veel Kawakken met hunne witte mantels, lang haar en groote knarsels, door gaans hebben zy mooye gezichten, met levendige zwarte oogen.

Onder weg hebben wy veel baenen op het land van den heer zien plaegden en anderen arbeidma-
righen: voor ik haar valbeugen zy dere rabot,
pligten doorgaans onder het oprijgen van eenen
heiduk, die wanneer zy niet geroijt zijn hen
met den stok voortdrijft. Wy zagen op som-
mige plaatsen de grensofcheidingen der groote
heerlyke eigendommen, die bestaan in kleine
groene heuveltyes, welke door regterlyke magt
geplaatst worden op zekere afstanden, en waar
aan niemand iets mag veranderen.

Dezen avond heeft een traep musikanten, met
Zigenners bestaande, zeer mooy by ons kansen
Spelen: dit valk heeft byzonder gaeden aanleg
daar voor.

Om 7 uren hebben wy hier reeds de nacht-
wacht gehoord. Hy taent zyne maatskaps,
leid door een Kawakuk gezang.

Dingsdag 4 November. Om half 10 uren reeds
van Sterd afgereisd. Het had den gancken nacht
gezeijne, maar op den dag is het weder even als
gisteren, doorgaans goed gewest.

Door een klein dorp, langs goed korenlund, en wy

Neutra. Verebely.

Nieuw onre linterhand zagen my een groot slot.

Jenny L 613.

Jenny L 789.

Nader heb ik gezien, dat de voorste wielen wat
kleinere zijn dan de achterste, maar niet veel.
Men spant de paarden hier aan, zonder harnen,
en keld met riemen. Men spant ook veel ossen
voor den waagen; dan loopt de boer er naast.
De ossen zijn met de schoulen, niet met de horens aang.
Spannen.

Rechte weide, door een lichenbosch, naar het markt-
plein Vylack. De huizen zijn hier reeds in de bergaas
dan in de vorige plekken.

Van hier werd het land heuvelachtig, nu en dan many
verzorgten en kleine valleijen.

De volgende plaats was Neutra, eene fraaye klei-
ne stad, waaraan wy tuch naar een klein gabel-
te doorreeden; op de hooge ligt het slot, eene kerk
en magantere gebouwen; rondom zijn heuvels
met bosch, weyde, boeren en weiland.

Wy kwamen neef wagens tegen, die vaten zyn met
reizen, denkelijc naar de hoofdsteden Pest of
Presburg. De koerswagens zijn hier zeer eenwandig,
in den vorm van een grooten vierkantten bak met vier
gelyke radereen, steeds met vier paarden bespan-
nen; de baas zit op het achter linker paard.

Alomente linker hand hebben wy steeds hooge ber-
gen, die tuch meer blaas in de lucht verheffen.

De weg is meestal zeer goet, nieuw gemaakt.

In Verebely hebben wy een matig middagmaal
gevonden. Dit marktalek is groot en heeft vry goede
huizen, maar de smarigheit der straten is yffelijc, wy
waren uitgestegen, om dat de wagen druyde om te
slaan, en toe was het ons als of wy in de stekende
dijren steeken. De landstreek is zeer mooi: byson-
der waren eenige valleijen, voor wy in Verebely aan-
kwamen, schilderachtig lief.

Cliffen, Saenen Kreis.

Van de kleding maakt ik hier nog optekening, dat de
 Saenw korte kenden draagen, die nog niet op de heupen
 komen, en zeer wijde linnen bracken, die tot onder de
 kniejen komen; daarbij een dolman of bus van
 schapevel, en den mantel, dien ik boven reeds be-
 schreeven heb. Het hune lange haren en kavel
 zijn doorgaans de gezigten niet onaangenaam.
 Wy hebben byna niet anders dan Slawakken
 ontmoet.

Op den verdere weg naar Lemau zijn wy verleden
 den dorpie doorgeleden. In een daarvan, Csiffer,
 zijn wy een huis van een boerwesser bezien: het was
 van eene Slawakke familie. Het bestond uit
 eene rookkamer of woonvertrek met twee klei-
 ne venstertjes aan de straat, eene keuken daar
 achter, en vervolgens een groot vertrek voor
 provisies. In het voorvertrek is eene groote
 aarden kachel, die in de keuken getoekt wordt,
 eenige banken en een tafel. Er stond maar
 een bed; de familie vloopt gedeeltelyk op en
 naar de kachel. De vrouw en de kinderen
 die wy zagen, waren zeer iudelyk, kaemel
 kleedt gekleed, en in't geheel was het hune reis
 moedig. De muren en ook de vloer waren van
 harde leem of aarde; het dak van stro. Voor
 de wagen, en naar het rear waren afzonderlyke
 rezen gebouwen. De overige huizen zijn nog een

Lementz, Koneukelders, enz.

Wy hebben ook de konen magazynen van de kairen
besigtigd; die bestaan in gaten, die zy in den grond
maken. De opening is rond, ontrent anderhalf
voet middellyn; twee voet onder den grond nes,
wydant zich die opening tot een loort van kiel,
der die zeer regelmatig uitgegraven is: ontrent
9 voet diep en 8 voet middellyn. Dere kelder
maken zy broog en de wanden hard door het broo-
den van stroo; vervolgens beleggen zy den grond
en de wanden zeer net met stroo, en dan wordt
er het uitgedorschte konen in gedaan. Bovenop
wordt meder stroo gelegd, en daarop aarde; toe
dat men over die koneukelders gaen en met wa-
gen ryden kan, zonder nadeel. Het graan kan zy
die wyse jaren lang bewaard worden. Men
doelcht het met paarden.

van gelyke inrigting. Algemeen heeft men hier schoor-
 steenen op de huizen. Hier en daar zien wy aande
 huizen, die wat boven de gewone uitsteeken, ^{voor de ruggaten.} yser
 new luiken. Sommige huizen zyn van balken,
 ook zyn er, die van gebakken steen gebouwd zyn.
 De nieuwe huizen zyn ook sommige met pannen
 gadekt, om ze voor brand te beschermen. De
 Boeren kunnen hier hunne eigen huizen.

Lewentz (of Léva) is een groot marktplek, van
 3600 inwoners zyn. Er is eenige schyn van ge-
 planeerde straten maar zoo slecht dat de wagen
 alle oogenblik zekeren te zullen vastslaan.

De vorst Esterhazy is heer van dit rijk en
 36 dorpen. De boeren malten algemeen robbat
 volbrongew, maande inwoud of van Lewentz
 zyn daaraan sedert onbegrijpelyke tyden wy.
 Zy brengen hem het zerende van de wygen, en
 alle veldvruchten, ook voor het jong vee op,
 en maeten 16 dagen handarbeid in het jaar vol-
 brengen.

Wy zien altyd de begraafplaatsen op een aanmer-
 kelyken afstand van de dorpen. Sedert de regering
 van Joseph II wordt niet meer in de kerken of
 in bewaande plaatsen begraven.

De heer N. heeft ons verhaald, dat hy in 1820
 tegenwoordig zyneert was by eens Straafafpe-
 ning over boeren van een dorp, dat veel rypen

Draang der baeren enz.

Toch is Curmanic een van de hervoorreijte stre-
ken, vry van heerediensten.

5 Nov. Hangaryen.

nij gemaakt was, om de opgelegde lasten te voldaan:
namelyk te Jalapaty in Cumanae. Het dorp
werd door militairen aangelegd, versalzgen ging
men er in, en vand niemand op de straat, toe-
niet de boeren uit hunne huise. gemaakt.

Honderd ongerees werden naar de gezangens
van Jas'bereny gezonden, waas by daas hee
geleert gearddeeld werden. Tuchtig meiden lade-
lyk met slagen gestraaft. De soldaten alleen
drie dagen, lieten sich gaed. opdyschen; de lasten
werden voldaan, en de raak was geindigd.

Woensdag 5 November. In neerheiden plaatsen, die
ny doorgeneden hebben, waren huise afgebrand: de boeren
waren veelal bang die zelf weder op te bouwen. De dake-
van stroef schindels, en de kapitels, die overal gebouwd
worden, maken het gesaar zeer groot. In Leuven sijn
verleden jaas in eens 250 huise afgebrand, en veert-
twaalff jaas waren exens een groot aantal door
het vuur vernuust. Thans vangt men aande meeste
nieuwe huise met pannen te dekken, en in sommige
de vaders van geweld te maken.

Reets een vyf uen hebben ny Leuven verlaten, met
nog twee paarden voor onse drie gespannen, en een man
met een lantaarn vooruit. De weg was tindh ras stieck,
dat ny int den wagen gingen, en na gemaag een sma-
deerde klein te vast ginge. Spent maect sich veruand,
ren over de onafatigheit der regering, die den grooten

Frauenmark (Bath)

Jeunys 1/90

De H. maagd kauft een kroon, G. de vader een drie-
kante hoed op het hoofd.

weg in zulk een toestand look: de wagen was alle vagen bleef op
het punt van om te slaan; en, hoe wy niet vijf paarden ge-
had hadden, was hy in de slip-blyven steken.

De eerste plaats, waar wy aankomen was Fräuenmarkt
(Báth in 't Hongaarsch) een mooi marktstad. Het was
ruim 8 uren, toe, wy ons hier bevonden. Onder weg waren,
wy vele boeren en boerinnen ontmoet die naar La-
twaer gingen, met groenten en andere vanweesen, die
zy tot markt brachten. Zy waren naar den berg uitge-
gaan, en duerga loutantige, by tijd. Men ziet aan
de huizen en inmanen in Fräuenmarkt, dat hunne toe-
stand het is dan op de dorpou. Men is namelijk in die
Herschapplich Marktplekken wy van rebot, maar de,
taakt het wyfde deel der vinsten in van het jongere
aan den heer, den prins Esterhazy, dus nog meer dan
te Leneve. De huizen vernielden van die wy tot nog
toe genen hadden, daarin, dat zy van een helder voorrie
waren, die een grooten ingang naar aan de straat had.
Die helders zyn bostend, om den wy te bergen, maar om
deze streken overleed is. Op de markt staat een drie-
eeningheidskruis, die men meer nog vreedensheidsruil van.
De kunnen noemen, want de heilige maagd zit tof.
Iken de drie personen in. Het opkruis is, "Prinsep
Nicolaus Esterhazy de Galantha 1778" — Men ziet
anders niet veel kruisen, beelden of kapellen, zoo
al, in Salzburg en elders.

Men spreekte hier vier telen. Slavonisch, Hongaarsch,

Camp at home.

Hoogduitsch en Latyn. De postmeester sprak Latyn met den man, die de paarden bragt.

In dere streken wordt veel tabak gekweekt, maar daarsan hebben wy thans niet kunnen zien.

Wy reden lang, een dorp, dat schildersachtig in de vallei tusschen de boomen, aan onze linker hand lag. By voorttooring was het land hazawaansche kleur, kerand alles liefst: veel bosch aan de hellingen der bergen en schoon weiland in de laagte, maar men veel riet zag groeien. Wy passeerden ook een zeer net slot links, en zagen een aantal buffels in de wei.

In het dorp Steinbach hebben wy sinds 's avonds 70 honden, en vervolgens kon ik een goed uur gewandeld, steeds bergop, tusschen de bosken en langs een klein stroompje. Het land is hier zeer mooi: de gele boomen wisselden af met het weiland, en met het riet grasland, was de jonge plantjes van het omvang gemaakte gras het schoonste gras vertoonden. Wy passeerden een kromt, waar op afgedesd was een vaarnet, dat 16 jaren geleden, te voore plaats gehad, namelijk, dat riviers eenen gen met reizigers aen gevallen en geplunderd hebben. Wy hoorden ook hier de kazen met melklike helle, even als in de Alpen, waar van in het algemeen, deze eerste bergen van den Kers pathinien katen met eenige oplykheid hebben. Wy passeerden het dorp of voorstad Windischacht,

Schemnitz

Obersthammberg, Commissar der sieben Berg,
städten, Oberstgespan (Supremus Comes.)

Jenny 1803.

Hier liet aan de bergen verschijnd licht, en kwam de ont-
 half bij de berg toe Schenwitz. Hier bragten
 nog een brief van aankomeling, welke de heer Stanieth
 uit tuenen had medegebracht naar den Baron de
 Wai Hofkammergraf, die aan het huize is van de
 mynwerken in deze streek. Hy heeft een vriende-
 lyk ontzagen, en een geschrift bezorgd om de
 merkwaardigheden te Coemnitz te zien.

Tot noch toe hebben wy bynaar niet dan Slowakken
 gezien. Nu intelyk heb ik reeds beschreven. Ik
 moet er nog byraegen dat zy, wanneer ze niet
 gansch arm zyn een blaauw laken buis dra-
 gen; daaronder het buis met bont (dolsman)
 dat ze op den linker schouder hangen wanneer
 het warm wordt, en daaronder den mantel
 van schapevool of wit graf laken. (bundel).

Zy zyn katholic en protestant. In de
 meeste plaatsen zyn ook nog joden en Tzigennen.

Om 9 ure zyn wy nog naar Schenwitz weg gegaan, om
 omgans telyk in Coemnitz te zyn. Het was zeer donker,
 zoo dat ons de flambannen, die wy medegenomen hadden,
 zeer te pas kwamen. Onderey hebben wy te Heiligenkreutz
 gepluisterd, en van daar moesten wy een lantaren brand
 nemen want de twee flambannen hadden ons maar
 even tot daar gebracht. Het was niet zeer brand, maar
 het rookte, een slecht kalers van den portneester, was
 zeer ongemakkelijc, zoo dat wy, die van omgans

January 1803.

vroeg op zins wonen, — met zeer aangenaam de laatste
doordragte.

Van onzen weg konden wy dit maal niet veel zien. Het
belangrykste was de nachtlager van de Slavische
voelieden, die wy en andere goeddeels overtroefden.
Dere jaan Smachs was in het besgeffen van Slynia,
als het arond wordt aanden weg in het open veld.
Wy zagen te den hantel groote ruse sliggen, met
konne paarden en wagens rondom hen. Door gaan
richtden wy niet op en stonden ons met konne Smas
te gesigten aant. Des of reene van die traepen zy wy
voorbij geseden. In evant by ons viel een ruse of anas
te ruse op, dat deze onne lieden konden goedvinden ons
wat of te vragel of te nemen, maar wy hebben ons
ger. van water iets gezeg.

Donderdag 6 November Om half vyf knamen wy
te Cronnits aan. Na ontbaten te hebben zy wy dade,
lyt met den waert uit de heberg gaan zien naar de smelt,
ovent. En nyphier ook eenige myneid maar dere be,
vichten wy niet, omdat wy plan hadden om een van
de mynen te Schemnitz te gaan.

Wy zagen het erts zoo als het tot gruis gestampt
was om gesmalten te worden. Van elke mijn lag
het afsonderlyk. sommig was droug gestampt
ander gestampt en gewaspen tot slyk (Schlich).
By de smelting wordt het erts van een soortheide
mynen vermenst, end met meer of mindes kalk.

Hes mat is 11 roes in middellyn en 4 roes breed.

deze nevening, zoo dat het meeste de smelting be-
voordert wordt.

In de hooge oven wordt dan het eerts gesmolten
ten einde de slakken (het anheim bleve van steen-
eun) af te scheiden van het metaal, dat anders in een
opening loopt en in vaaide toepreng de aarnit gepro-
voort. Het metaal wordt vervolgens verzegen
(dat is op tmeulend hout gelooft) om het van den zwavel
te zuiveren. In een anderen oven wordt het lood
van het zilver en goud gescheiden. Deze oven is vlak
en het lood wordt by de smelting door een blaas-
balk geaccydeert, en zoo licht als dan de twee ande-
re metalen gevonden loopt het door een ope-
ning weg. Door middel van een nieuwe smelting
wordt het lood weder geaccydeert.

Dit alles was reeds oorspronkelyk met de koning
king die ik aan de mynen in den Harten gene-
had, met dat groote onderscheid dat in den Harten
gem. of bynaal geen goud in het zilver is, en dus de
laatste bewerking, om het zilver van het goud
te scheiden in de Harten niet geschiedt. Deze
scheiding heeft te Cromwite in de Harten plaats.
De Hochofen wordt hier aangeblazen door een
blaasbalk die uit vier vierkante kanten bestaat,
waarin de lucht wordt gepoort door een bodem
die naar boven gedrukt wordt door middel van
een water rad. Het zwavel de blaasbalk dient

Naar Hongaarsch gebruik gaf ons de Kez. Oorgracht,
die ons naar edelheid hield, de titel van Illusterrijksme^{er}

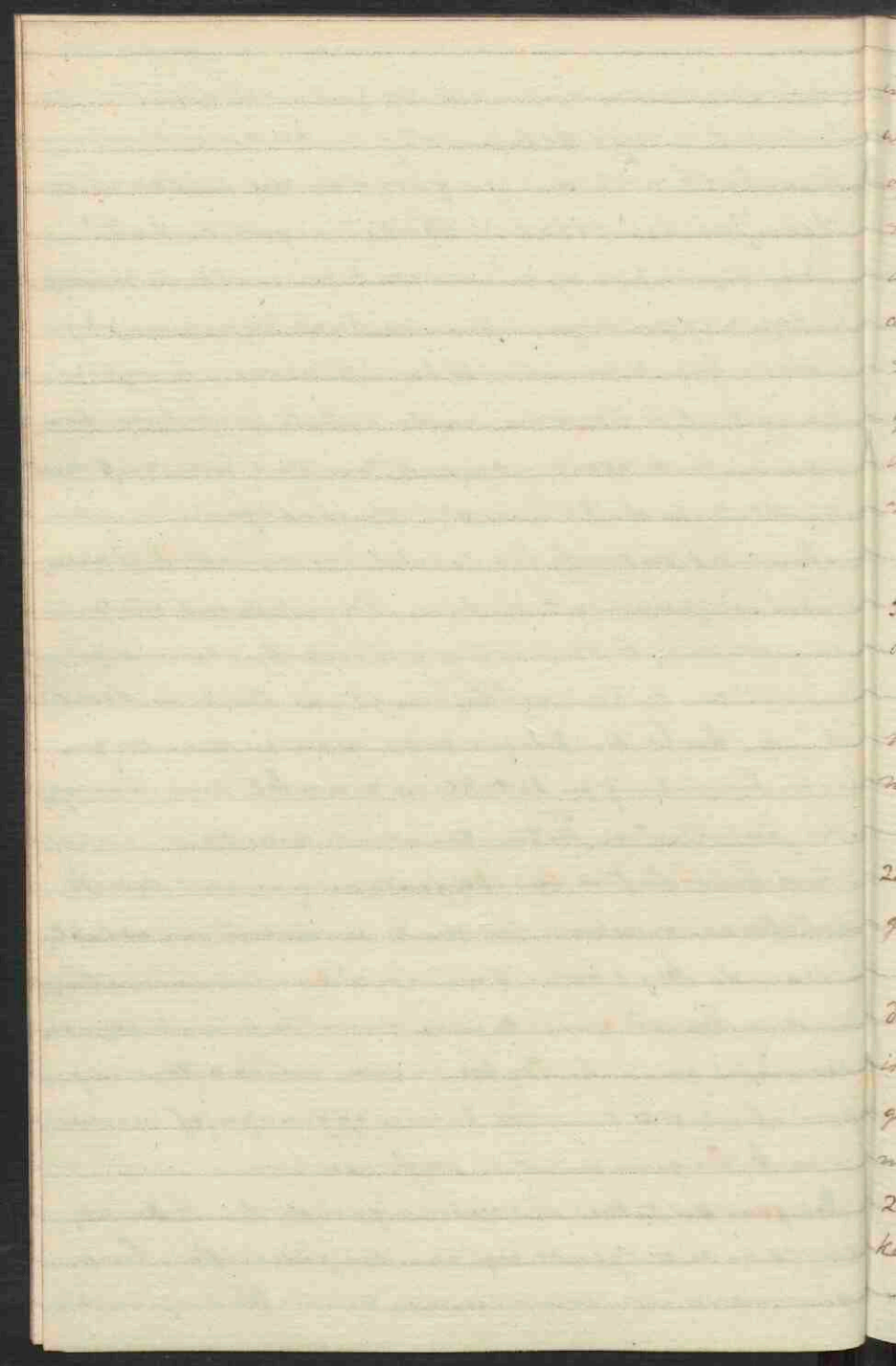
zou verscheiden, even als zy getoekte zwaarden.
De wind is niet gelijkmatig en daarom is deze
blaasbalk veel minder goed, dan die welke ik te
Heer Joachimssthal in Boheme gezien had.

Men smelt hier op nieuwe stukken metaal in vraag,
tys zy weggevoerd. Men verstaat tegenwoordig
later de kunst om uit iets dat slechts weinig ryk is
het metaal te trekken, en de rykste gedeelten der
zelve zy ook reeds ontgoot, 'vor dat men niet meer
minder ryke stukken moet vergaessen.

Menneers ont ook het taetel waarmede de proeven
(Proben) genomen worden. Menlyke uit stalen
van elke soort van iets waart de berekening ge-
maakt van de haer realiteit metaal die ee in besat
id. Men heeft een kleine oven waarin men de ge-
teke bewerking in het klein maakt met krasse,
die "Kiepsellen" en "Futen" genaamd worden.

In de smelt heeft de heer Berggrath ons met veel delica-
teit alles aangewezen. Om van de zuiverheid van metaal,
dat aan de Munt getest, o wort, te kunnen oordeelen,
moet een bepaald gewigt daarvan gesmolten in een kraesje van
beene afgek gemaakt. By het smelten wordt alles, wat goud,
goud of zilver is, door het kraesje opgeslagen, of verhoort
in rook, het goud en zilver blijft over.

Het goud en zilver, dat versme, ga in de Munt kaant,
wordt op de volgende wy, van een geschieden, leere
granat steen men los: dat is, men smelt het en giet het

in koud water, waardoor het sat het roet, of kleine stukjes
waars, deze doet men in een goede fles; - geeft hier
op salpeterzuur (streekwater, Scheidingswater) waaraan
niet het goud en zilver oploft; - versalgeur laat men
Dit uitdampen, 'nao, doet het salpeterzuur in een
andere fles opgevangen wordt, en de bealtje, goud en
zilver op den bodem der fle, waarin de oplossing
geveest is teeng blyven. Het goud ligt daer ander
in afschudelyk door dat het zwaarder is dan het
zilver.

gewoonlyk is in het mark zilver (half pond ²⁸⁸ groinen)
5 groinen goud, waanneer het uit de mynen van deze
omstreekten komt.

Er plagt hier jaarlyk voor 100,000 mark zilver ge
munt te worden, sedert 20 jaaren hoogen de mynen
niet door een met onder half van niet op.

Alle maand was er van hier 1500 mark zilver, en
22 mark bloed goud naar twee en aan het goud van
goud en zilver draad meer keef gezonden.

By het muntten van goud, wordt, attyde op de 288
deelen goud 4 deelen koper gedaan; - voor het zilver
is geen vast allou bepaelt naar alle stukken, de
grootere zyde van het zilver halte aan de kleinere,
maar toch moet steeds uit een mark fyve zilver
20 gulden opslagen worden, en al de andere stuk
kan naar evenredigheid.

Al het goud en zilver uit de omgelegene mynen moet

De meeste inwoners van Koloniën zijn oorspronkelijk
Duitsch.

^tBrasyl, eigentlijk den part waaraan verondersteld te
taen gezeteld worden.

naar Crennütz komen; ook dat van de myn, die door
partikulieren waarden uitgegaan. Hier naar bestaat een
vast tarief. Niemand mag iets teeng houden.

De belasting welke door de partikulieren maaten word
betaald zy verschillend; dit hangt af van de waarna
een waary hier het recht om de myn te openen is toege
staan, en ook van het voordeel dat zy er van genieten.

By de Smeltovens heeft men myn ontacut het loon der
werklieden gezegd, dat een Smelster in de 14 dagen 9 gulden
40 kreutzers verdient, en een helpend guld 24 kreutzers
w. w. — Algeveent immer hier, als aan de myn te myn
van de werklieden was intienig.

Krennütz is een vrye bezitting, welke geaan deen teen
heeft dan de Keizer, maar zelf hees is van 31 kreutzers, waan
van de inwoners naar de stad maaten werken, en aan de
stad lasten opbrengen. Er is een Bergegericht, naar al de
gere, die betrekking hebben op de bergmeester, en
soms anders gericht van de overige burgers. De gelan
men toe het Bergegericht behuudende, en ook veel andere re
er was goed int, en de gemeente stad heeft een in de vord
vertoomung de straten regelmatig maar slechts gepland.
De kerke is gewas en vol kinderen, die van vrye Franse
tingen. Het zy ook een gemeent in de Franciscanerskerke,
waan men hangt wa, het minge gebad te doe.

Op de markt staat een thoenen gespelquad, en smet een
rehere burgerintuffen reide my oure ledersman, dext de
stad zelfs hangganegz hande intuffen.

Januy 1809. outeraan

Januy 1809.

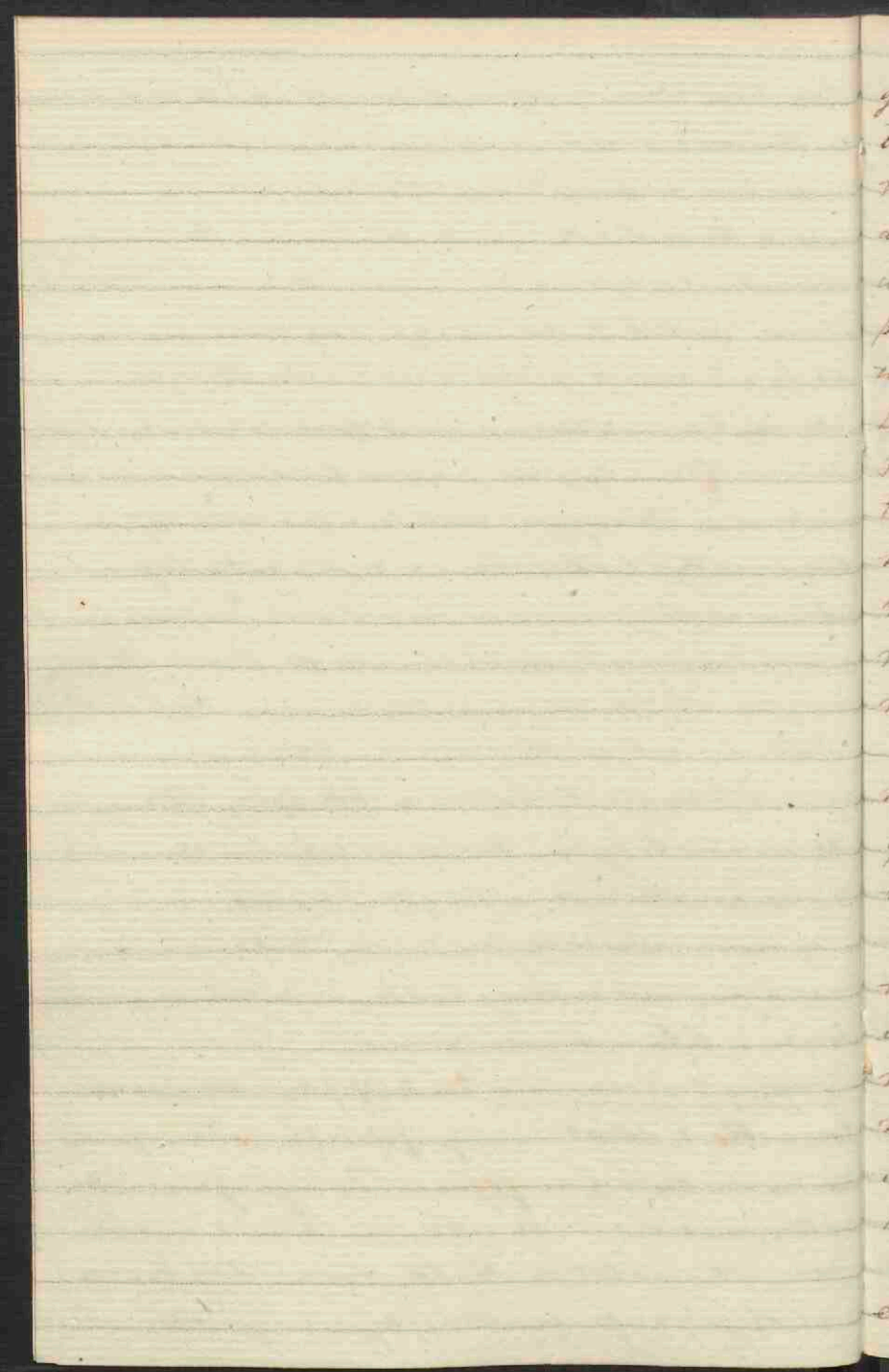
Januy 1809.

Deze vroege steden hebben ook het vege van de jagd, en ma-
ke daarvan veel gebruik. De langste was, en grootste jagd ge-
durende de oude Burger van Heusahl, was by anderen
andere. Twee keere geschoten waren. De eerste was
vrij eten het vleesch kuissonau. De tweede was
en de rechte bij den vroege dag geschoten was, en
die by ons voor 9 gulden werd aangekocht.

Na van Kammits het voornemste gader te hebben begrepen, was
derwaer bleef int gader, waerom byt vallen van den avond
nauwkeure. De weg gaat steeds langs een vollen trofiken
berge met bafiken begraaf, met en dan vaterlijk, en
ook met beide en denij land kadeke, na een groot
geballe loop de weg langs het rivierste, de Graaf. De vroe-
naaste plaatsen die wij passeerden waren Heeligenkrant
(Groot-Kerker) een tanclyc maektelik, waer een paleis
en een bafikop van Heusahl; en Glabhutter (Kleug) een
net dorp, waer bodeen zijn. Het ligt zeer lief, maar thans waren
de wegen aan alle zyden ongaugbaar mooring.

Wij vonden 1 vonds van het Vinder. Kecke, die wij
weken ook reeds ontmeest hadden, en die reeds vermenster
was ons in Lehmanns weder te vinden.

Vrydag 7 November Om half 4 1/2 was wij met een
loer welke de Brestkammergraf d'airtoo had aangevoren
en in een der mynen gegeven. De ingang was in de
vallen, met het van de stied, 'rauk niet mis ver-
staen heb, want het de Proctes talke. Wij daaden
niet af en dat gingen door de menigvuldige gas,

gen, die in allerhande richtingen ons besaften onder
de stad en den nabijgelegen berg, 60 klafter (360
voet) onder de oppervlakte der aarde. Hier kwamen wij
aan de „Schacht“ (put) die naar de laagste plaats gaat
waargemacht wordt; nog 100 klafter (600 voet) die
per) hier is een groot water-rad (Pomp-machine)
waardoor het ertz uit die diepte wordt opgetrokken.

Dit rad is 36 voet in middellijn en 4 voet breed.

Het draait naar beide zijden; wanneer men het wa-
ter kan laten lopen, naar een werkje: het rad is
met twee planken, waar op het water valt, waarna
voor dat van zijne draai altijd naar de laagste plaats
naar het vallend water draait. Men dunkt dat dit een
vrandiger hande gemaakt worden.

Wanneer het ertz tot op de hoogte is opgetrok-
ken, wordt het met kleine wagentjes, die door jon-
gens voortgetrokken worden langs den weg die
wij gekomen waren, naar buiten gebracht.

Het water dat het rad draait, en ook het andere
water, dat men uit de mijn moet knijp worden, komen
in den waagman een Erbstollen, een kanaal, dat men
van onderen uit de mijn door den berg heen gezet
heeft naar een plaats, die nog lager is, om te ont-
drie uren ver. Door dezen Erbstollen loopt het
aerthullige water naar andere mijnen ook wij.

Op de hoogte waar wij waren (iets lager) is ook nog
een ader (gang) zoo als het hier genoemd wordt, welke

[Faint, illegible text on a lined page]

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

landelyk veel artsopleverde. Het mynlicke de plaats
gegaan was van berig naar het uit te hebben. De
over gant schuim van boren naar kenken; 27 is 26
tot 30 kloppen bloed; en hoe ver 27 uit, rove in de
derwaards nog in tuberkel is onbekend

Het erts in deze myn is keat, op de 100 pond, 30 tot
70 pond leed, 3 tot 4 lood zilver, en 10 tot 36 Denars
goud (een lood heeft 4 denars). De andere mynen 27 mynen
trans get, van in hand

At het erts van hier, en van de omliggende ert, go,
Smelten te Kremunt, te Oerona uit, of te Heasahl.

De rede kaarow is, dat men alleen op die plaatsen over
vloed van hart heeft, en dat het rove van hart
kostbaarder zijn van de, dan dat van het erts.

De berg, waarm deze mynen 27 mynen, algemeen van
steen.

De lucht in deze mynen is niet onbetamelbaar;
men moet toch in sommige maatregelen nemen,
om de lucht van de ademhaling zinner te worden.

Ik heb my verwonderd dat men hier, waar een school
voor de mynkunde is, geen betere middelen tot ver-
val, der ertingen gevonden en aangewend worden.
de "Stallen" (gangen) zijn krantelend, met eenige platen
en anders niet op een grond. De waagzuchtigen klein
met naast een staande naderen, maar elyk voor
het vallen. Uweomege kent men hier, nog niet; en
de groote megen waer langs alle, met waagzuchtigen

De leering komt uit alle streek van het Rijk,
en sprekend dus voor verschillende talen, maar ons het
onderwijs is de Duitse taal aangenomen.

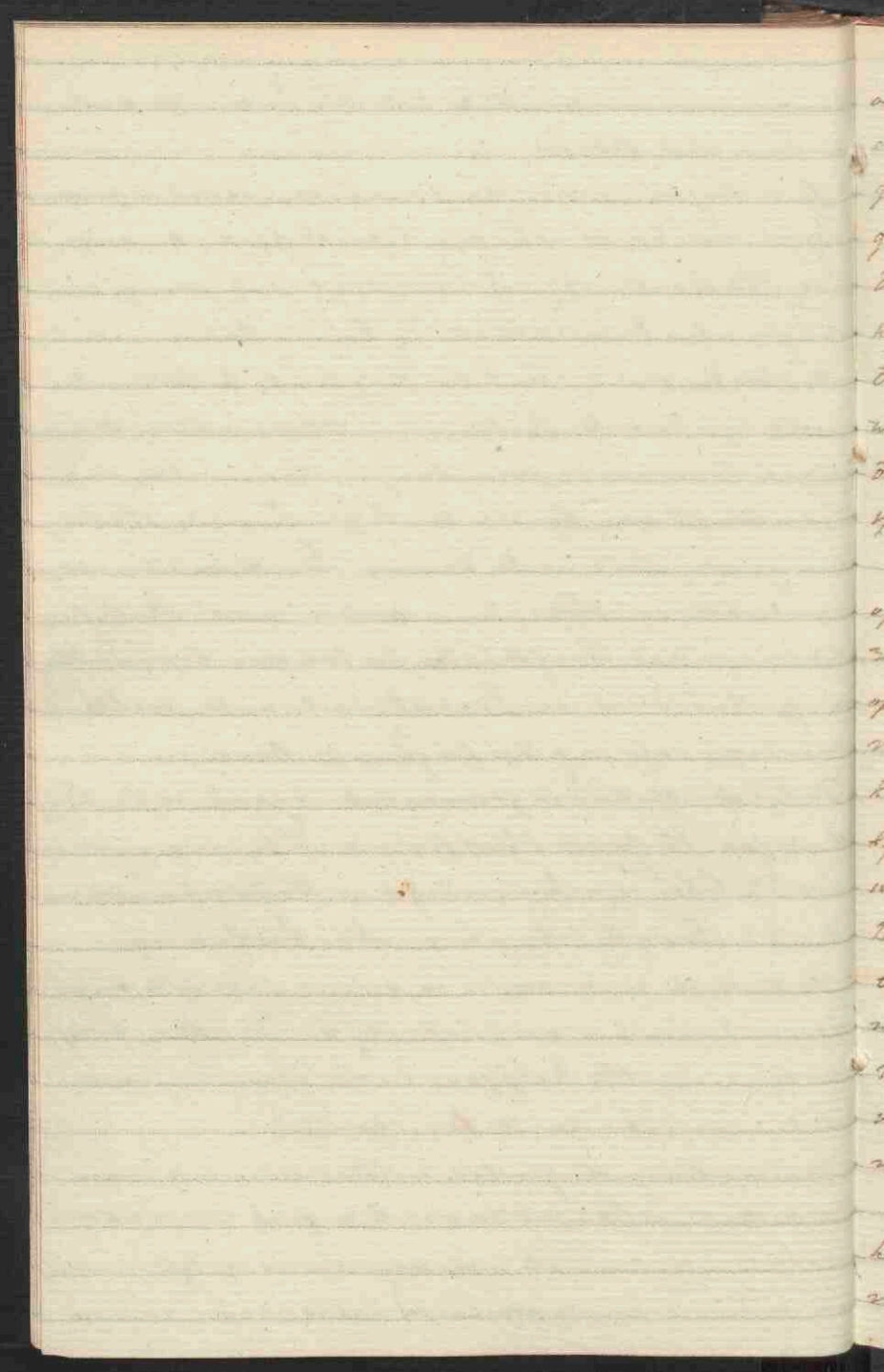
praede. noverend wordt, is zeer slecht en niet gaden
en diepe slijk. Ledeke

In de Bergschool was thans vacante, 400 dat ik er mee
nigven vier kanke. Er zijn 5 professoeren, en ongeveer
meer 150 leerlingen. Hier school is de eenige voor
den ganzen keizerstaat. Zy komen daarom uit
alle straken, om het vak der Bergkunde te leeren. De
meeste zijn door de heeren (Overambten) der
mynen bevoorradt gesonden, en hebben dan ook
het uitzicht om, by het eindigen hunner studie,
eenige aanstelling te krijgen. Een gedeelte daar
van trekken een stipendium, anderen niet. Behalve
die zijn er nog Bergschöler, die tot geen bepaald Ober
camp behouden, en Privatpracticanten, welke
voor eigen oefening de Bergkunde leeren.

De tyd der studie is gewoonlyk 3 jaren. Men
leert het 1^e jaar Mathesis & Physica; —
het 2^e Chemie, Mineralogie & Hüttenkunde; —
het 3^e Bergbaukunde en Marktscheideneq.

De leerlingen wonen niet in een gebouw, maar by de kerken
verspreid naar hunne vaderlanden, zy kunnen alleen de lof
gaten bywonen. Alle half jaar hebben examina plaats,
om hunne voorlezingen te beoordeelen.

Vande verzamelingen tot de school behorende zagen
wy die der modelten, welke wel belangrijk was, maar
niet was uitgebreid als men aan een dergelyke investing
van anderszins vande verwacht hebben. Men was er

om te gansen te ontzet der poech machinel (Stampen)
in waachwerkken, waarin het ^{erst} metaal fijen gertange en
genafeten waald, fyt dat het van de heele die gheheel
geen metaal bevalten geruward is. Waachting om
de groote stukken te wafeten; dit was anders dan ik
het tot nog toe gezien had; het dient ook om gedseltyl
de kleinere stukken te riften. Het verrekken der andere
wachtingen, zoo als die waach van men in voregens en latere ty.
Denzich bedend heeft het uithaamen der myn, het loo-
springen met koud euk.

De Stae is zeer onregelmatig en verandert eenige konnt
op vry styfe hellingen van eene valleij, de waachvaden
zyn gedseltyl zeer verandert; dit maakt dat zy
op zeynen afstond, zoo wel van de hoogte gezien als
van de alen uit de valleij eene schildersachtige uitwer-
king doet; en dat van binnen met twee foud; waar
by zy kwam dat de straten onbehoufelyk moorig
waren. Het zagen vromgen de markt van groen-
ten vromten, zoet by groote stukken, zoo als te uit de
bergen komen, en andere waren. De kleding nage,
nag zoo als wy die reed, elden, gezien hadden. de
vromen vromgen bloot hoofd, het haer in een
staet opdochten op den rug hangende, lammig,
met een doos of klein mutze.

Het andere vanden het noedel van eene bevooregde
herberg; die eenamelyk naar een in de stad, en dan
van behoert het hem aan de stad zelue; men was

Van Scherwitz naar Pest.

104. 23. 20. ook tegenover van de kleine kerk
zitten.

dan ook niet slecht, de waarde was voor ons behaaf en
we werd byna niet bedroef: alle het gevolg vande
rekerf dat men niet by een ander hande gaan.

Om twee en vyf van Telmits af te gaan, om in de evening
te Spitz lag aan te komen. Wy gingen niet den gewonen weg
over Frauenack, maar een nieuwe, niet die wat kolleer
was weder was. In Anthal zaggen wy te groot wat slot
van den Princ beharg. De barpaysde my papieren den had,
den ee neddyt goed waakenen, de form der haring
en de kelling der manke blyfe nage naeg derlyde,
man de manke, kolleer maiken anders, wantlyk dat
nagte hadde wy byna niet dan Hawakka gein, gwas
manne de meeste, die my sage, Hungars. Stelke
en manalyk was komen en bevelicht deze afstom
melige. De aarminnaat van die der aarminnaat
Wy vuden meestal bene een maeye valls, met afrijpe
ling van bouk, wain, korenland, een kleine rivierhad
de my naast on.

Tusschen Tetar en Semseit hebben wy in de lang Pat
kes geaan, de geplustere. Hevma, hier der g lene schen
te konnen, waer men ons vrees, waer thans het dagloon
was een met slaar 18, dat van den tonnen man 24
grosfelen, in der vander bekenen wy wat meer (1½ gul.
den daags)

De weg is hedew tamelyk goed gemaek, behalven in de
dopen, daar is de slak was diep, en es byn was veel gade,
dat men maecte heef, van der om te slaan met de.

Van Schoonheit, naar Pest.

Janij 1811.

wagen edwaars te komen. Het leuyst wel voor de lage trap van ryghheid, dat de inwoners des dorpens en zelfs van aangrenzende markten niet meer een huis naar het andere kunnen gaan zonder door de slak te bidden, zodat vrouwen ras wel als mannen met zware lasten moeten voort en zyn. Wy zagen ze, met de kleine kisten de kniejen opgeligt, door die afschuwelyke steentegane.

Zaterdag is een vrij groot marktstad, maar door de koudheid konde my de reis niet van zyn.

Zaterdag 8 November. Reeds om halfe 10, hebben wy ons reis vervolgd; de weg was meestal zware klei of zeer steenachtig, en liep doorgaans bergaf. De gezigten waren op veel plaatsen zeer mooi, zodat ik niet ontvreden was van mijn bante naet te gaan. De dorpen, die wy doorneden, geleken naar de vangen, die wy gezien hadden, Toek 4 zagen wy hier voor het eerst een aan. Het uytziedert aan de helling des berge, ras gamsagt dat de wyk in den berg zelven ligt; dit is naar de kaelt in den doorn en naar de woude in den winter zeer goed. Wy hoorden steeds Hongaarsch spreken.

Behalven de wyk, die in deze streken zeer en veel dig is, heeft men veel tabak, wy zagen ze algemeen aan de boerskinnen, onder de vooruitsiekkende daken in den vorm van kronnen te dragen hangende afronderlyke schuren, om de tabak te dragen heeft men

Van Scheemnitz naar Pest.

hier niet.

Wij zagen op sommige plaatsen de baccen bezig te
kunne huzante. Sommige zij maken de muren van
aarde, die zij tusschen twee planken zeer vast stem-
pen, ontrent een voet dik; naderhand strophen zij
de zee met met kalk aan, zoo dat het schijnt
al van die huizen van steen gebouwd. Ik heb op
gemerkt, dat men op sommige plaatsen de huizen bouw-
de van blinkers, die van aarde gemaakt, maar niet
in het vuur gebakken waren.

Op veel plaatsen zagen wij de voornaamste
waar koren, hooi en andere reeds vruchten bewaard
worden, op een aanmerkelijken afstand, van de bo-
pen, en als een afzonderlijk gebouwt, geplaatst
waren; dit is een maatregel, om in geval van brand
die voorraad van de vernietiging te bewaren.

Ontrent een uur naar Wartzen was de weg gans
besicht met wagens, die naar de markt van Pesth
reden. Het was gandy om te zien, hoe de Slavische
en Hongaarsche ruiters, huize per hielden
open door den vlakken weg van de zee, Ekerzels
waren er het afzucht van deze dieren voor een weg,
en dan was nog al de kracht van de ruiters in
het geheel bij geschieden der baccen nodig, om te
maken dat de wagenstege de hoogen werden opge-
trokken, want die wagen ging het kat aan de af-
door de sluis. Men konde zich niet voorstellen, dat

Van Schmitt naar Pest

Jenny L. D. C.

819 Mrs. Hongaryent

Dit een weg was, die in weinig uren naar de Hoofst.
Stad raakte, en ook niet, dat deze barren, die er
toe onbeschrijf en donlyk entrogen, naar de
Hoofstad reiden. Het waren twee alwy en den
nacht om hunne kanten gelagend hadden gezien.
Behalven hunne overige kleding, viel ons in het oog
dat de schoenen van allen alleen uit den stad ledig
bestond, dat vandoen met gaten waar men was,
waar door men een reus had gemaakt en om het toe
vast gemaakt.

Voor wy het nog vernachtten, zag wy uit de kragt
te de stad Wraikren waar ons liggende de Donau,
naar tegenover een reeks van huizen, aan twee voo-
rten ^{zijk} liggende dorpen langs de rivier vertoonden. Dit ge-
heel landde een maai gericht op. De Donau is
hier breed en maakt frange bochten.

In de stad hebben wy ons met langzamerhande etc.
kunnen op houden. In 't voorbyryden zagen wy het
frange paleis van de Biskop en de cathedrale kerk,
ook by het insyden den triumphbaog, zoo ik meen uit
de 17^e eeuw.

Vanden verdere weg hebbe wy nauwelijks kunnen zien,
het was byna donker toen wy Wraikren verlieten. Het
was nu niet meer bergachtig, de weg was zandig
en deed zeer goed. Wy kwamen nu in negen
uren in Perth aan.

Londag, 9 November. Dieren morgen hebben

Schöners Beschreibung von Pest S. 127.

N. 132.

Beschreibung von Pest. 159.

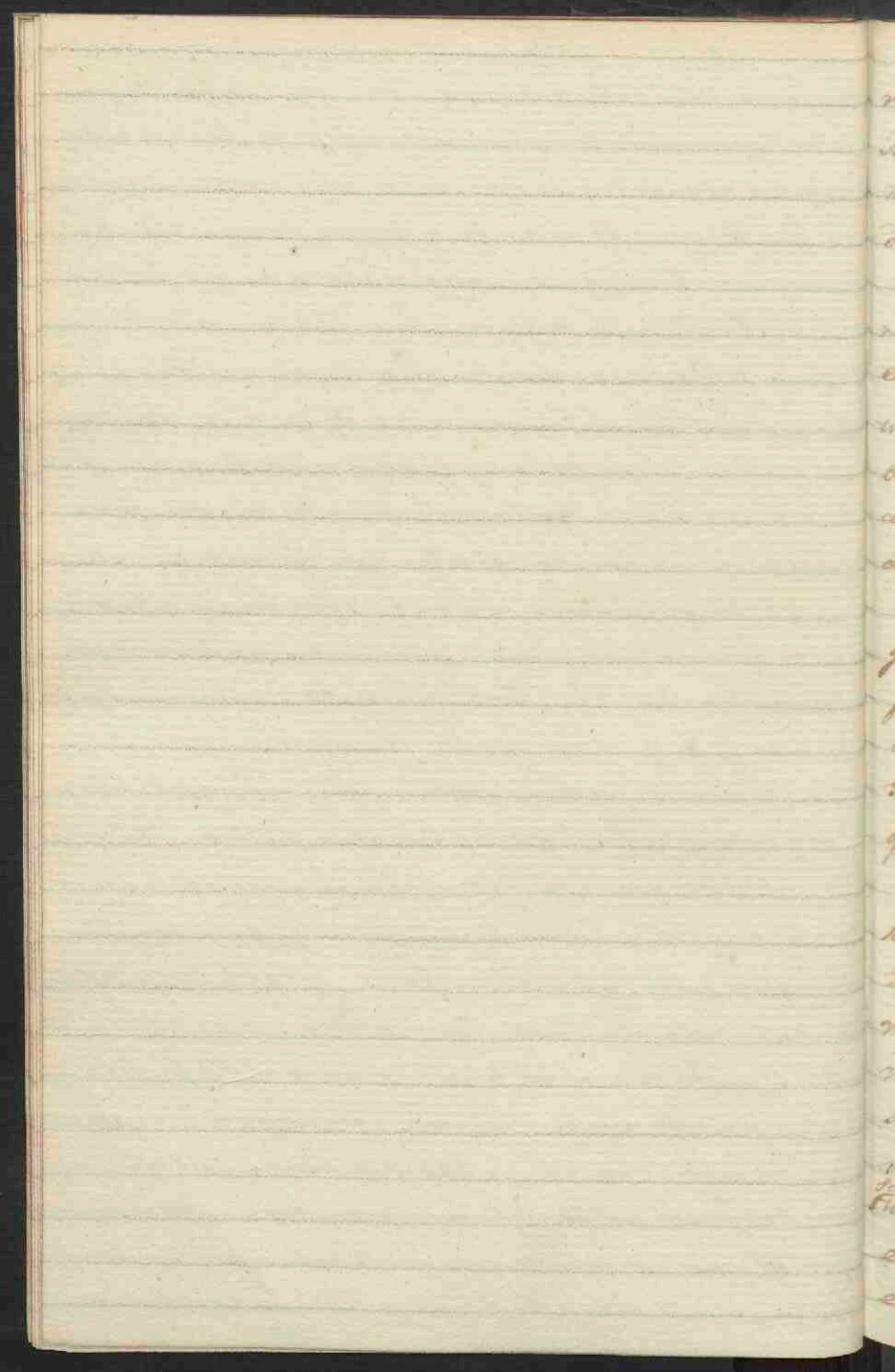
Beschreibung von Pest 187 189.

tey eene wandeling door de Stad gemaakt. Tey zyn
in de herooronde kerk gineest; maar er wand in't them
gaarnt gepreicht; de gemeente was zeer aandachtig
en kan byna niet in de kerk berust worden. Men bouwde
maar zeer langzaam aan eene nieuwe kerk.

In de Cathedrale kerk zyn wy ook gineest.

Langs de Donau en door de kerk myken der stad gende
En zyn veel nieuwe huizen en half, gansche straten,
die niet lang geleden nog geheel niet bestonden;
toch is het nieuw bouwen sedert de laatste jaren
niet vermindert. De straten zyn op veel plaatsen
nog niet geplaveid, en de onafgebaunde huizen
ontreuen ook nog veel punten die anders zeer
schone woude zyn. Toch zyn vele straten mooi regt
en met fraage huizen beset, zoo dat men merkelyk
Pest anders en schone steden kan van yschikken.
Wy hebben ook de groote Carsone, die Keizer Joseph
II heeft doen bouwen, Nieu-geboude, en die den in-
validen, welke Carol VI in 1724 heeft doen bouwen
berijfzig; beide behouwen tot de grootste en schoon-
ste gebouwen van dese laort.

1 namiddags zyn wy uitsaen naar de praade
en veemarkt, welke ontrent $\frac{1}{2}$ uur van de stad was.
Het was weder nog maar kypdag, maar de drukte
was toch zeer groot. Het was zeer my een treffend
gezicht eene zoo groote menigte menschen en beest-
verre mede te zien. Het is eene zeer uitgestrekte

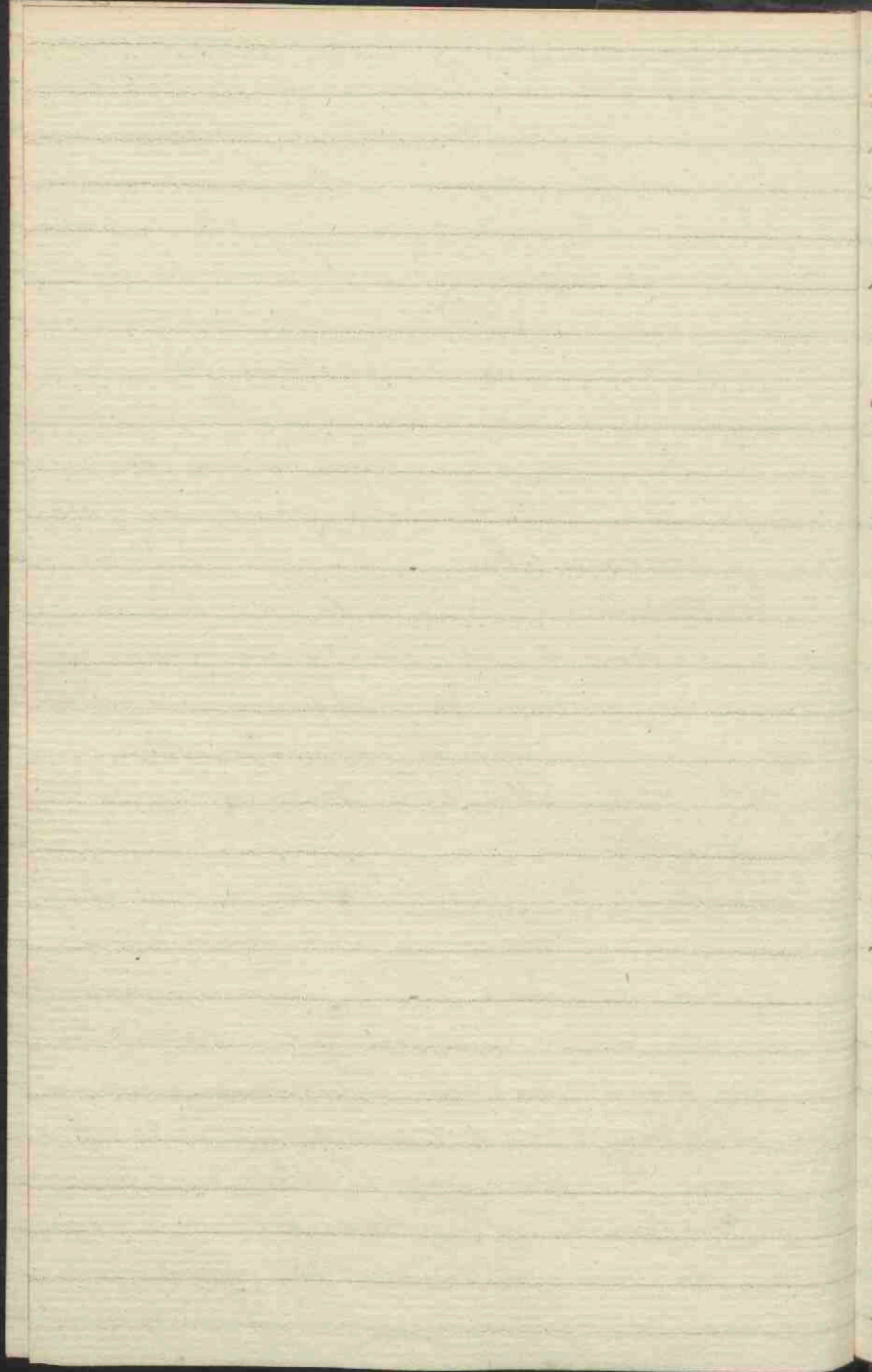

vlakte, en van alle kanten zag men dreefde van de mark
Rehalwa, paarden, rundvee, schapen, gezogelde en
wasen en dunnende wagons met allerhande waren, en
veere werden needs verkocht.

Wij zaggen ook Lijgneres met hunne tenten. Zij wa-
ren in grote eenenighen, en kwamen sijnelyk tot
een gerecht, waar op een der partyen alfor op een
wagen wierpen, en tuch naar een andere plaats,
begaven. Tegen den avont zag en wij de laaien
algemeen hunne vuuren aan leggen en huu eten,
daar op klaar maken.

In het theater zag en wij spelen. Een Uuy het
geem is intwendig en inwendig naar frand; de
form is zeer goed ingarigt om van alle punten het
toewel te kunnen zien. En waren veel menschen,
maar het stuk is ellendig en het werd niet
gespeeld.

Maandag 10 November. Dieren vromiddag
hebben wij gaanch vertoet, om de markt te zien.
Zij was ook het noorname waerover ons
reize naar Pest. Ik vind in de Beschryving
van Pest 1457-473 nog naa uitkeninge opgaven
daarvan, en zal die hier niet omstandig beha-
ven te zyn. Teer juist zegt de schryver dat de
behangt die hier verspreid staan, gelijken, naar
een groote Hamadenborde. Wij gingen naar
eest naar de paarden, hun getal was wel groot,

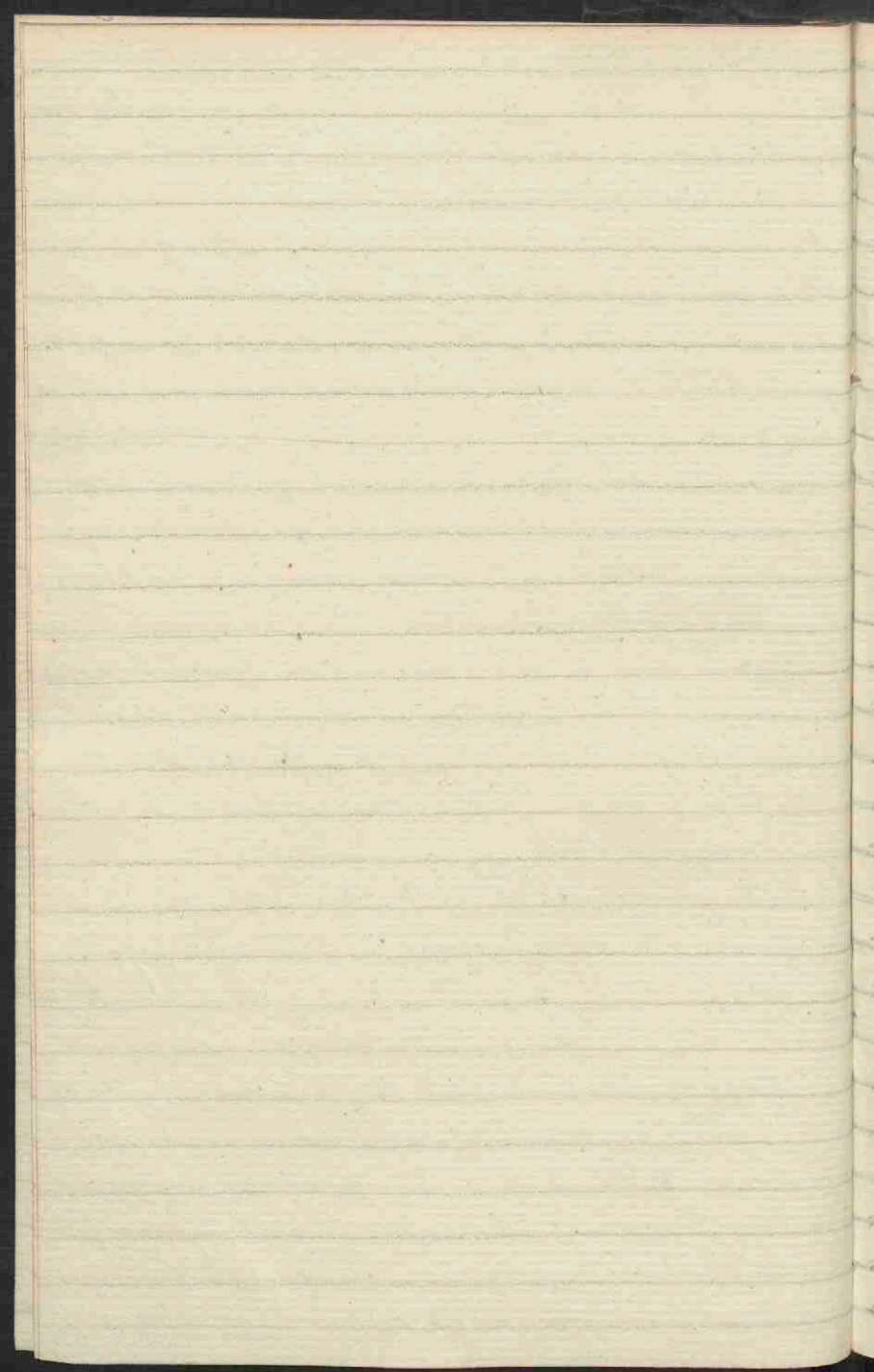
maan men zig bemiel veel schone by. In grote vrees
kun te peiken waeren de wilde paarden, die nog
nooit in stallen geweest of beede waren.

Verder diende de streek runderen, allengrij, van
kleur, middelmatige van grootte gemet 4000 gram
te horens; — Schapen; — runderen. — Gansgallen.
gansche dragens ^{xxij} met kalkaeneet gansens, eende,
kooi dorp.

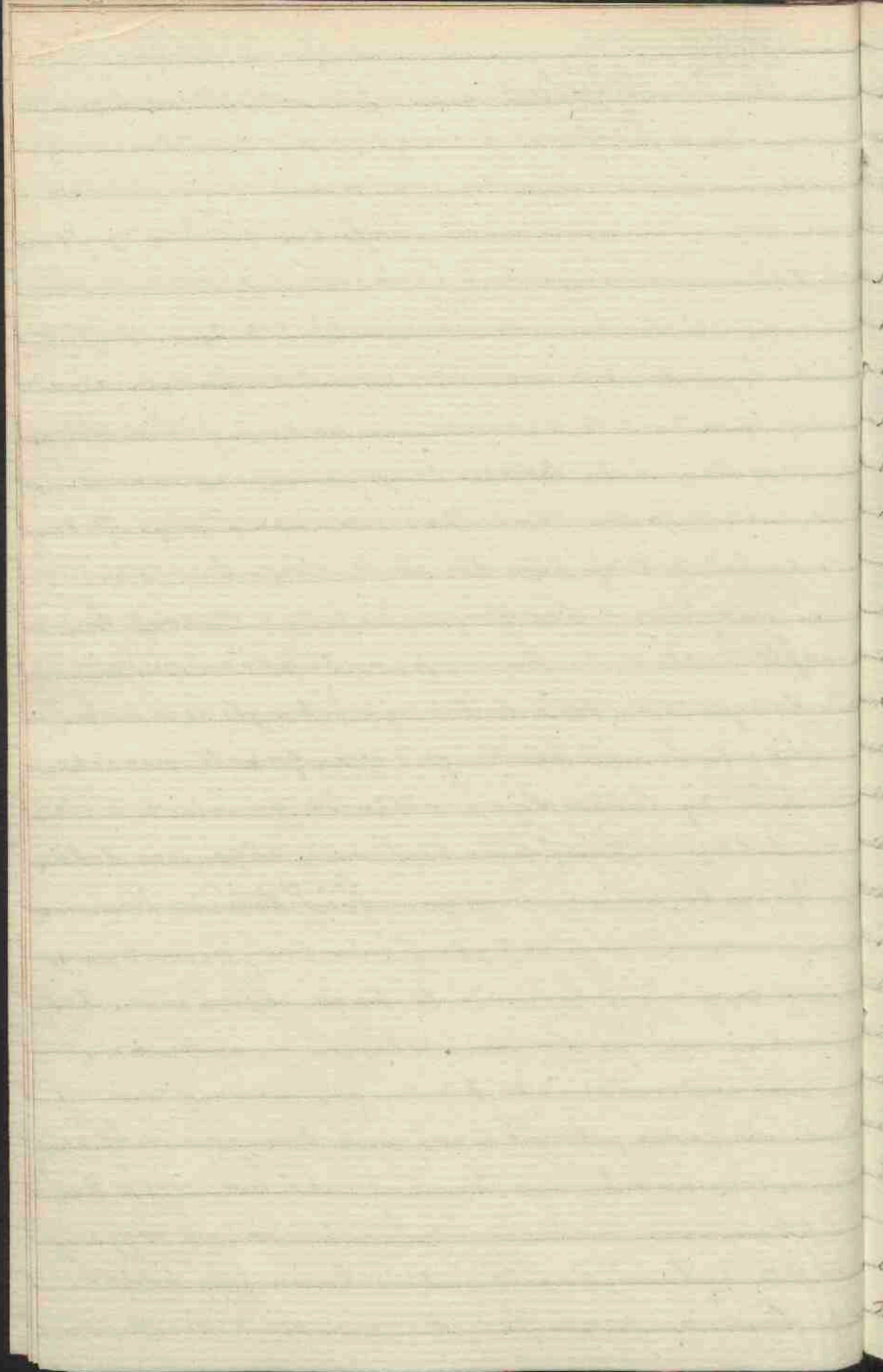
Op eens andere plaats waeren een groot aantal
vragens met tabak; — met wal; — met schapen,
huiden; — met reep; — met kaas; — met patten
getmolten boter (schmalts); — met vlas; — met
lagen; — een aantal van runderen, die Spaansche pape
verkoppen; — dit is een voortbrengsel dat men
over de vloer; — men noemt het „pappriede“

Ik teken dit op, zoo als het my, by het wandelen
over de markt, is voorgekomen.

En groot aantal wagens, die nog gantede oude,
thagen zyn, zoodat er geen stuk anders dan van
hout aan is. Wy hebben ze teek in den toestand
niet veel op den weg aange troffen. Ze laden en
met het open bespannen. Een vragt voor sulke
een wagen slechts 25 gulden. Te w: ontrent
12 gulden hollands. Kromwagens; — wagens,
wiel; — tabben, haepel; en veel andere grove
houtwaren; — een gansche ree van stollen grove
koeje sellen de kansen die de ree kopen zullen zyn.

lyken den blank om te keeren, af te waf stemmen.
Omringd is het getal der wagenen, die met deuren der
gelijke manier beladen zijn, en aan het innemelt het
van koper en neerkoper. Infulen beiden zijn one-
al kramppjes verspreid, waas grond, blaende, en
naar at stieke drauften beechte warden. In fuk
de de zijn groote onnen, waas de falden een
rethyanen trich te blaenwinnen in ook hui, alen
te de reiden: vele kaken twep, anderen vorge so,
ge, rick mas een stuk spek van een stakje te roo-
ten, en het sat op hun grond te luten. Drumpen
hen mit klauw, dat dere land lieuen weening be-
haeft hebben, en hune pariden eent dunt.
De groepen van dere hiden zijn dikwyl, veer toeken
achtig: in hune kleding is geen groote verschei-
denheid: zy hebben byna allen de groote musketen
van de kapesellen (bundel) ont; al gancee hebben
zy knerels, maar vangeen ^{langen} goef daard. Vrouwen
zijn en naar enense drifand mit veel, en die zijn ze
klein zoo al of ze reide te varen. Ken haren heb-
ben zag mit veel vscemdelingen en volander,
in zere inderubopende kledingen. Lopen, zow als
leubike joden, Armenies, ook den gaa rick eij-
lieden, maar hune kleding was niet een ka-
naktenstiek. Inkelde wallache, zagen wy, zag
elkanten gekleid, dan de andere kassen; zy hadden
een bruinen peyer jaf, die mit een rick in het

in de omloop was vast gemaakt. De Zigen
messagen wy met hunne gele gezicht en zwart
slukhaar, half naakt en hunne vanden zette.

De gansche weg van deze markt plaats naar de
stad was bezet met kraamen en tafels waar alles
hande voorwerpen van kleding en huisraad voor
de landlieden verkocht werden. Zoo als bunnas en
kopperniks, jakken voor de vrouwen, dolmans voor
de mannen, linten, doeken, knopen, kraalen, alles
hande toederyen van opschik; - moffen, rookken,
vergelijke voorwerpen; zelfs schilderyen en
doeken, maar de meeste van heilige seldens de ander
ze uit geloken bestaande; metuk staelen, braten,
en andere kokkeke krapten. Het een wunnie land
aan de hand van van kranken en kranken deze laatste
was, maar ook veel meer de kranken dan de
vandaag en de wijninge krapten. De
me manen van de kranken. De
Wanneer men die zag kranken en kranken
met de goede kranken en met de kranken
kranken van kranken kranken. De
kranken van kranken, kranken te met kranken kranken
De kranken te veel kranken kranken kranken
kranken te veel kranken kranken kranken

De meeste kooplieden, welke deze waren voor de
boeren te koop hadden, waren joden, en het was
wonderlyk om dien handel te zien en te hooren,

Beschreibung von Pest. 186.

De gewone leen, lichte van den Heiligen en de
plouwe runderen des landes gaf aan het veld en
biedt den veld van het veld van den veld
en twist.

Naar mate men de stad in de stad meer en wa-
ren kostbaarder en fraayer, in de stad waren alle
de goede plaatsen met winkels en kraamen, bene-
waan men alle hande fypse waren, zand, zand,
gewoonlyk op kermissen; hier zag men ook niet meer
de beeren, maar de stellingen of busgaren en
fraai, geklede vrouwen wandelen. Een paar
van huisraad, kramen, ook de beeren, en
vullig in de stad kopen, maar alleen de meest ge-
gode; namelijk hante, kisten die hout bewerk,
died waren, en yagen, zo veel op hunne wagen,
mede varen; zy slaten. Daarom het kostbaarder,
wat zy mede varen, en blyfsbaar waren, die kist-
ten bestend, om de klemmen en schatten des fa-
mille te bewaren.

Naamdege, kerst en enige boeken in de zamen,
het een denkging van Post gebrocht en
Zaand, met nageloren en geschreeven.

Dinsdag 11 November. Beschikking van het Na-
tionaal Museum, meren die. Het is wett, soest
zig jans, dat men de zamen is dit te perre
en naar een groot gedeelte bestant het met
willen bijdragen. Het dient noch, veel belang

Er zijn ook veel wapenen, potalen en andere dingen
die van de geschiedenis van Rome en de
Sibylle hebben; ook sommige dingen die ik niet
meer de aandacht te zijn, en die het menscheit
worden opgevoerd; doch men moet niet te veel
daarop zijn, want dat men hebben, dat het
niet gebleven is, die men niet met kan op
wijzen.

Kungazische annalen, en de uitspanning van den tyd
van Heiligen Stephanus af, tot op de tegenwoordige
ge tyd. De uitspanning van den tyd, die in de
gereguleerde koninkrijken van Kungazische annalen
in Lousa geslagen is. Deze uitspanning, was in
die koninkrijken ingezet, dat men de koninkrijken
in de koninkrijken van de koninkrijken in de koninkrijken
zoude.

De koninkrijken en de koninkrijken, die in de koninkrijken
van de koninkrijken. Hier en de koninkrijken van de koninkrijken
zoude.

Men weet ons hier ook een model van de Stephans-
kerk in Weenen, uit meerkoninkrijken gemaakt door een
schoenmaker van Pest, die nog leeft.

In de verzameling van Natuurlijke Historie brengt
men algemeen wat Kungazische opheldering bij de plan-
ten, die in de koninkrijken met de koninkrijken, en de
de koninkrijken, die met de koninkrijken koninkrijken
zoude met in de koninkrijken. Onder de koninkrijken, was
ook de koninkrijken of polikron, die in de koninkrijken
den van Kungazische koninkrijken, wordt. De koninkrijken
zoude de koninkrijken van de koninkrijken. Het is ook
mael koninkrijken, die in de koninkrijken koninkrijken
de koninkrijken koninkrijken, die in de koninkrijken koninkrijken
zoude koninkrijken. Men weet ons hier het tellen
van de koninkrijken dat alleen in de koninkrijken koninkrijken
zoude. Het is altijd met de koninkrijken koninkrijken

Very faint, illegible handwriting, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Jenny 1673.

Beschreibung von Pest. S. 24, 36. 45.

Men kan vinden ik, op deze brug niet zonder waarnemen
opmerken, dat elke dorps wijk is aangekonden, en
belasting voor het passeren moet betalen, tenzij
de rijke edellieden, en niet hebbende burgeren en
kinderen doorvaren, en niet te betalen. De afbrengsel
van het gezin deze arme landlieden moeten betalen,
is niet pacht voor 50,000 gulden. Jenny 1679.

te kunnen overnemen. Ik maakte hier, zooals
te voren reeds elders, de gemeenschap van het
gevan met de Latynsche taal. De behaarde van
het Museum, die om "vande liden, en in die liden"
bediende spraken saam Latyn.

Inmiddels heb ik eenige wandeling gemaakt
door Ofen. Het open veld is bijzonder schoon, en
was niet van den walgebiede afgegaan. Ik heb
nog eenige schriften over Hongarye gelezen,
waarin het ik daarvan wat nageleraar, en heb
ook wat genoteerd. Myne verzoeken zijn in het
meeste gelyk, ik was daarvan met een veld.

Woensdag 12 November. Ik ben nu eenige
merkwaardigheden in Ofen (in t. Hongarye (Buda)
ziet. Deze stad is alle van Pest afgescheiden
de door de Donau, die hier 1440 voet breed is.

Het gezicht op de schepping die van de ene stad
naar de andere gaat is niet te ken. Sohoon. De
de steden strekken zich ver langs de rivier uit,
Pest in de laagte en Ofen aan de heuvels.

In de Schlofskerk zag ik de rechterhand van
den Heiligen Stephanus, eenen koning van Hongarye,
en thans patroon van het land. Hij is zeer
trouw bewaard, en wordt met veel zorg bewaard.
Een geestelike met de kruisridderorden met vande
ze uit. Hy verbeide dat Stephanus hier veel goede
inrichtingen naar Hongarye gemaakt had, en

Beschreibung van Open S. 116. 206

Joan de Palatyn met zyne vrouwe, eine Princess van
Anhalt-Beruburg in het koninklyk getrouwen was, liet den
voortin hare kennende geloofsbelofden, die zy kort te vore
had afgelegd, drukken, en hare werd in Weenen openlyk aan
gekondigd en nederacht. Dit was in 1815. Op aandrang van
haar zing een uitroepend prediker, de H. Cleyman, van
Weenen naar Pest, waar hy nog den post van prediker wou
neemt. Deze was in Weenen met een kostelike vrouwe ge-
huwt, die hare geloof om dat koninklyk niet had verzaakt.
De schoone protestantse kerk, waar aan hy te lere der
vrouwe des Palatyns, yrenig gebouwd werd, is sedert
hare dood niet veel veranderd.

Beschreibung van Open S. 113.

dat men uit dien hoofde altesd eerbied moest hebben,
zoude hand die dat alle, ander schreef had. By
het feest van deren Heilige woelt deze hand met
veel plechtigheid vandegezaen. In de haag dra-
vande beschryving van open woelt dit met veel
alle bysonderheden beschreef. S 159 1279.

Het Stat, waar de Aartsbistog Palatyn resideert,
vertoot zich uitwendig zeer mooi Van binnen
zyn eenige fraaye verkeerken, maar anderzets
gemunt. De kamers door de Palatyn bewoont
zyn zoo eenvoudig als men die by elk bewiddeld
privaat man vinden kan; men kan zich niet voor-
stellen dat zy door een voort bewoont worden.
Te zag hier een fraai portret van Catharina
de Groote. De taegenwoordigheid des voosten in het
stuk van den godsdiens heeft zeer baegenomen.
De palatyn heeft thans een Lutherse vrouw,
zine wange met hernoemd.

Verwijzent zyn my geklommen op den Palatyn
en den nieuwen Stenctoren te beziene. De oude
Profesor was zeer beleefd, maar zyne angeltale,
leid verhindede hem, zelf rust ont goad te gaen.
Wat de ligging van den nieuwe inrichting naar de
Stenctoren de taefte kan ik my verzege-
met hetgeen er van staat in de beschryving van
Part. 1225. Jammer is het dat naar de Konige schone
en zelf voor de wittenhop, deze fraaye nieuwe ste-

Waireragen my duidelyk liggen.

neten, het nog toe byna gansch zonder nut is. De
ande profepia, die er voorkomt, is versleten, zyn op-
tent is elders herhaalden, en anders is aangeleid
geworden.

Het ontzigt van daar af uitsteeke de hoorn; men
ziet Ofen met de hemel daar achter, Pest in het
midden van eenne onafgebroken vlakke, de hees-
lyke Donen, die zich ^{streeke} in eenen reedvelt, of lande
voort, en ver heen slingeren, tusschen de beide steden.
Wy zyn heden ook een aantal plantjes van kums,
of waarsche klederdrachten waeren uitzaaken.

Wy hebben dezer dagen by verschillende herbergen,
gegeten, waan men ons gezegd had, dat de beste ta-
fel was; zwa als ten Keisler Schif, by Jageshorn,
ene; maar wy hebben het onseal wy slecht gevon-
den, voor al de wettneken, die suoring en vol
tabakswaak waren. Wy verwonderden ons dat
men in een hoofdstad geene betere gelegenheid
om te spyzen vindt; maar de fyne beha-
ving en kiesheid is nog niet in Kungange door-
gedrongen. Of het te dechodespelen men duurgedron-
gen zy, twyffel ik zeer.

Vanmiddags hebben wy nog wat door de stad gewan-
deld, maar het weder was niet meer zoo gunstig als
de vorige dagen, het was wy steek, en samen kan
niel er sneeuw. Ik heb nog het een en ander over
Kungange nagelezen, en heb ook myn dagboek

Beschreibung von Pest. 1204.

bygeschreeven. Carant. heeft de hœr. Keur der Heerde by
ons gesaepoord

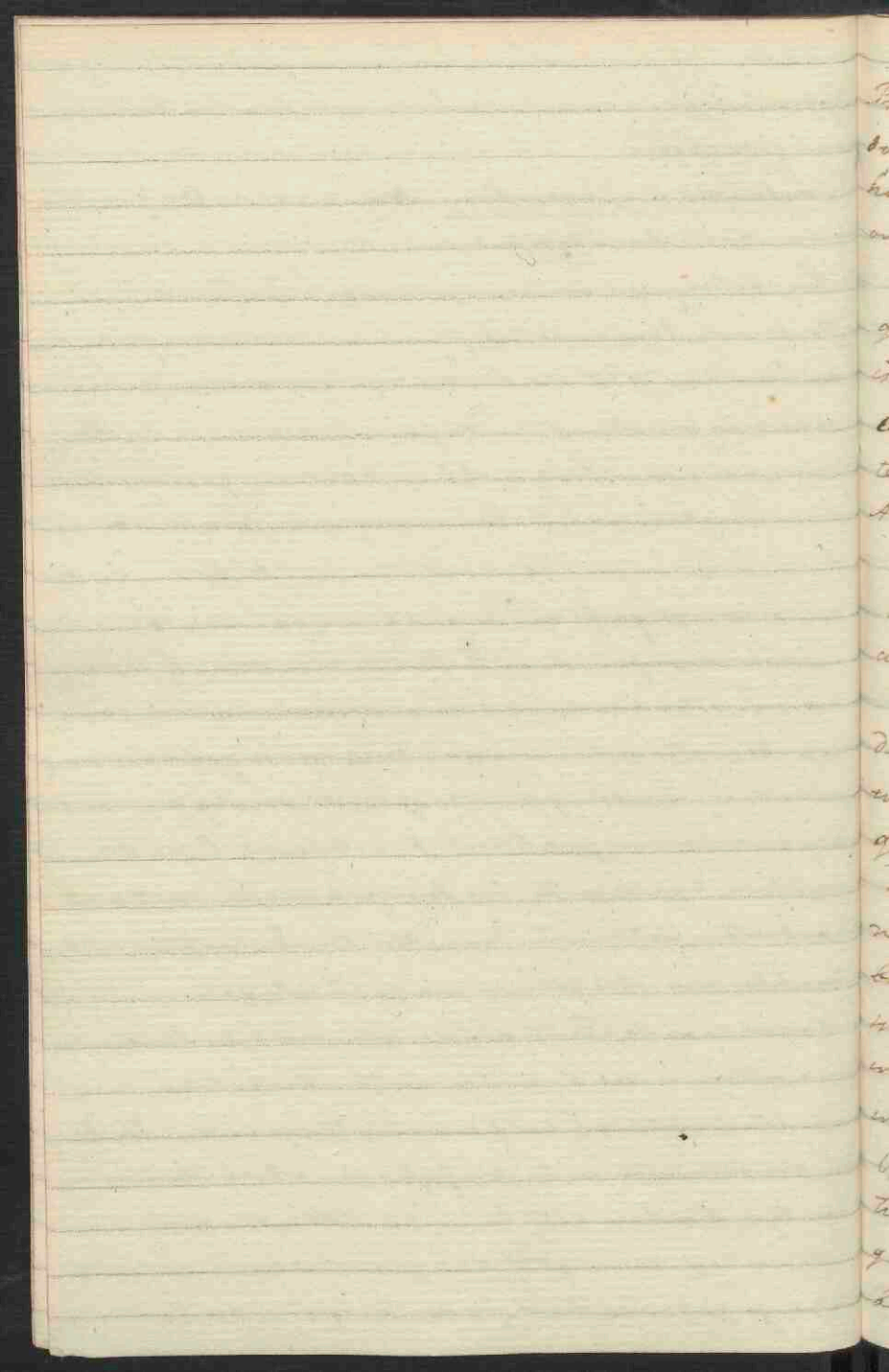
Donderdag 13. Novem. des. Doren morgen heb ik een brief
naar Rotterdam geschreeven.

Een belangrijk voorwerp mijner ondersaeking in
Pest is de Univ. essitet, waarvan van verslede jaar niet
minder dan 985 studenten tegen geweest. Ik vind
eene vry omstribtze opzane baronau in de Be-
schryving van Pest 8 148. en kans my groot deel
daar toe vermygen. Het is my ook gelukt een lyy
der voorlezingen / lesas, te bekomen, die
een overzigt geeft van de onderwerpen van onderwijs.

Doren morgen heb ik de Bibliotheek waan
zien. In staat in eene zwaare taal van een gene-
zen. kloostergebouw, waar toch reeds gebrek aan
plaats is. De rangschikking is eenwandig, en vaak
my naar kwam, praktisch brenkbaar. Over den
nykkan kan men by het doorwandelen niet wel
aardeelen. Zeldzaamheden van handschriften, oude
drukken enz. heeft men zoo goed als geen.

Dagelyks is de Bibliotheek open. voor de lerers, die
toch alleen in ev. daer toe heitend net toch, niet
in de Bibliotheek zelf wanden toegelaten. De Kes-
ge ambtenanen en de profeparen alleen bekomen
sontyd boeken aan huis, de Studenten niet.

Men is zeer omsigtig, dat geen boeken worden ten
lering gegeven, die door de Centum verboden sijn.

Professoren evenwel kunnen ze op verzoek behouden,
doch was men mij heeft gezegd, zijn zij doorquans
huizing dit te doen, om de achterdocht, die hierdoor
ontstaat.

Onder Joseph II is een een alphabetische Catalo-
gus van de gansche Bibliothek gemaakt, en die
is sedert bygehouden; thans bedraagt hy 24 deel-
len in fol. In dezen Catalogus heeft men 8 gradus
te kolommen;

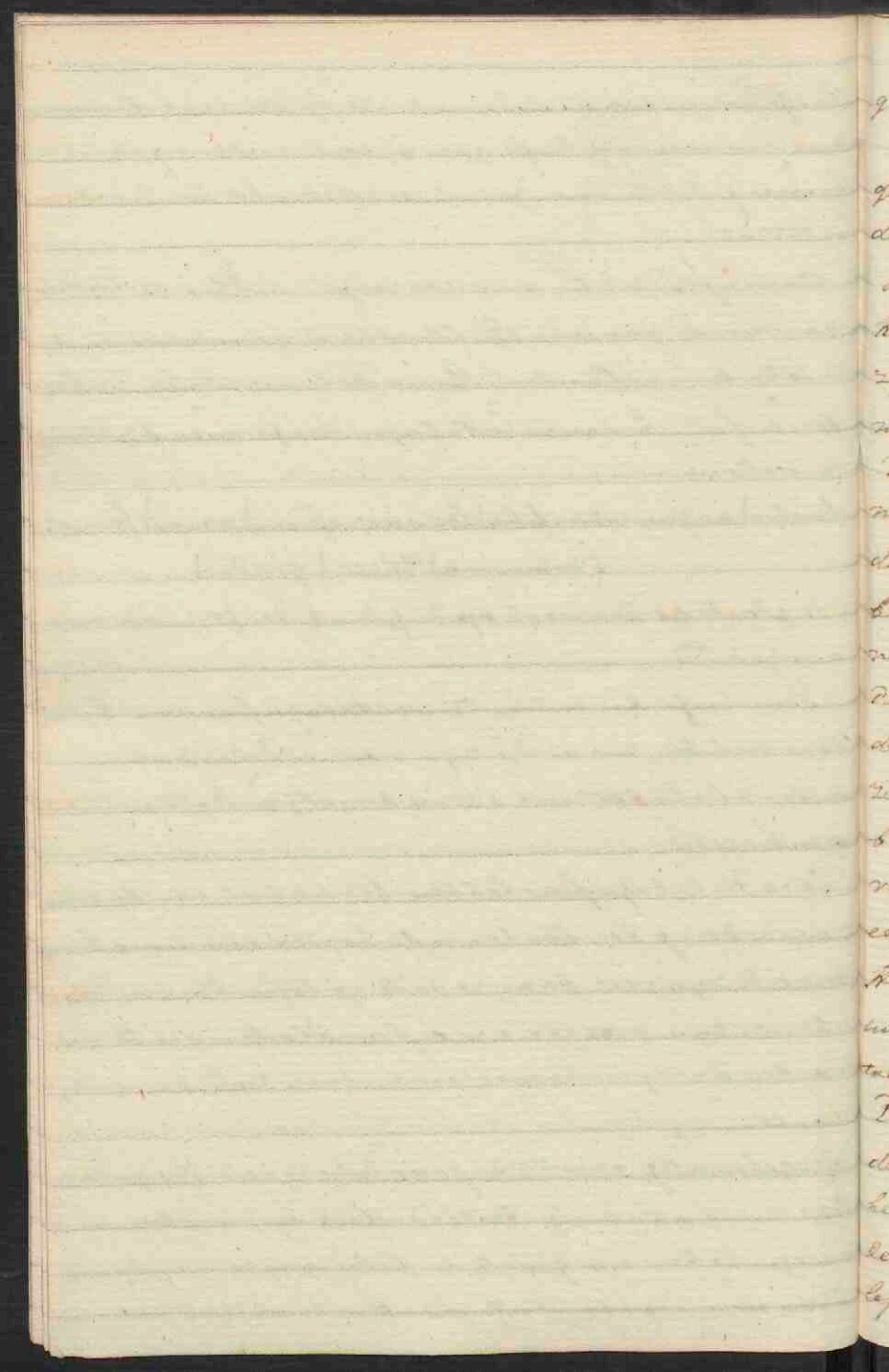
Auctor | argumentum libri | locus impressionis | annus | format
(volumina | theca | gradus |

de plaats die het werk op de plank heeft worde niet
aangetoond.

Men heeft bovendien tien catalogussen van byzon-
dere vakken, maar die zijn voor elk dier vakken
eener alphabetisch en in dezelfde kolommen
aangevoerd.

Deze catalogussen hebben het nadeel nauwby een
verwhikking der boeken in de kasten niet meer bring-
baar te zijn; en daerze niet op losse bladen ge-
schreeven zijn moeten nu en dan bladen die te veel
worden aangehouwen en andere tusschen gelegd
worden.

Regelmatig wordt er jaarlyks maar 300 gulden
Taks voor aankoop besteed; doch by nauwkeuring
gelegheden om groote en belangrijke werken te
kopen, worden ook grootere sommen daartoe

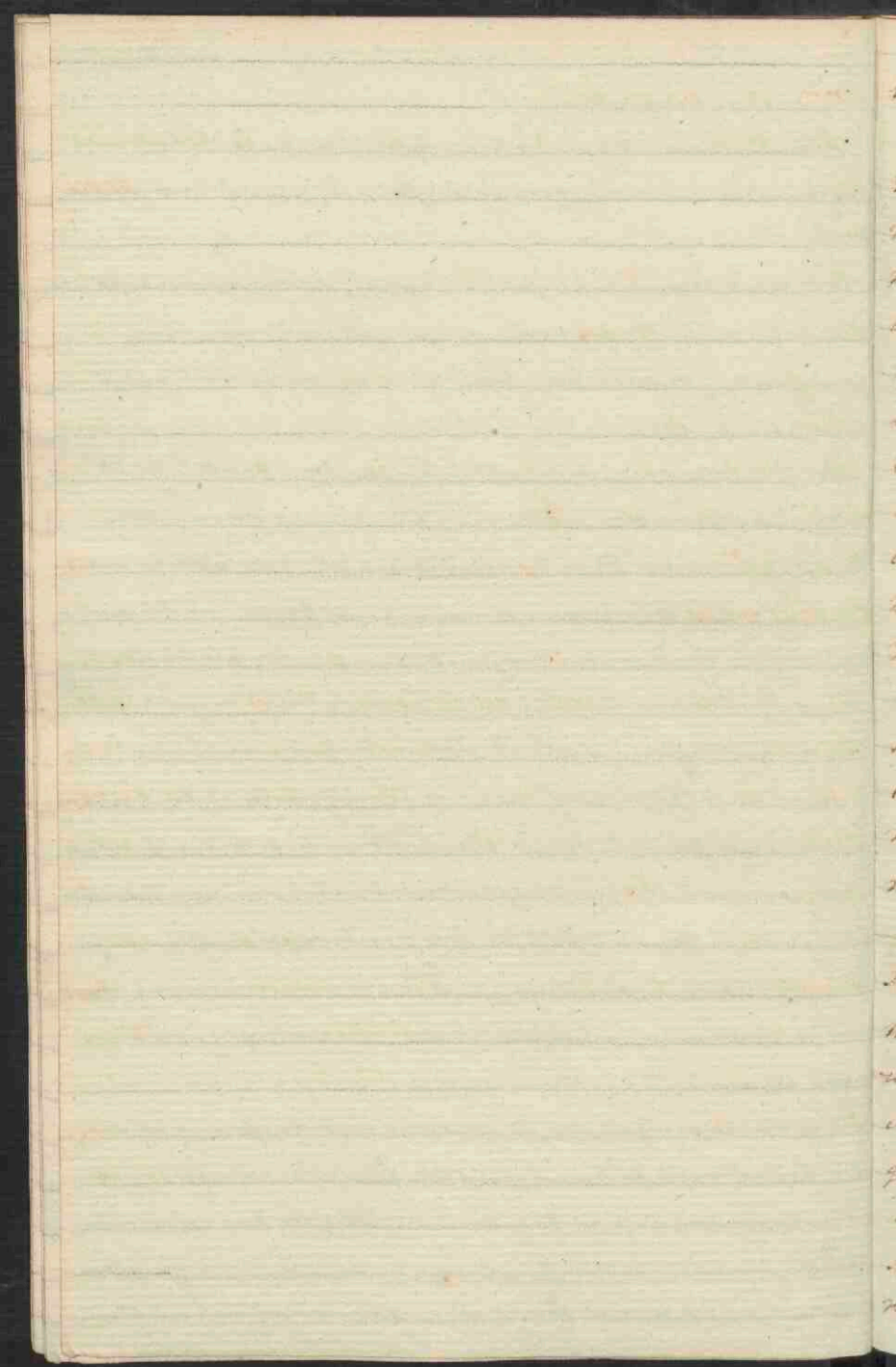
gevraagd en toegestaan.

Het Kabinet van Natuurlyke Historie heb ik niet gezien. Het men my gezegd heeft is het niet zeer bevreemdet.

Het anatomisch en pathologisch Kabinet is zeer klein en onvullend; sommige preparaten van menschen zijn fraai, maar kunnen toch de onvullendigheid niet aanvullen.

De Natuurkundige mededingingen zijn geheel niet met den stand der wetenschap overeen te komen; de hoogleeraar Tombsányi klaagde zeer daer over het te veel werd, om wat nieuw waant te kopen; alle uitgaven, welke by worden de subsidie, om de onkosten van een afgesloopen oorlog in te halen; zelfs de jaarsomden worden niet valant betaald. Gedurende den oorlog zelven was men nog veel milde; toen is er, by voorbeeld, een groote som besteed om het nieuw observatorium te bouwen, en nu laat men het zonder eenig nut blyven, om de kleine uitgaven van een hoogleeraar te devalderen, die waarnemingen doet uit te spanen. In het jaare die klagen gezegd zijn, tussch ik niet.

De voortlesingen, die ik jaare had bygewoond, werden heden niet gehouden; elke faculteit heeft eenige helen of halve dagen vrij in de week; en zoo want de beide juridische en philosophische faculteiten geen lessen meer te geven. De andere faculteiten hadden

voor my minder belang.

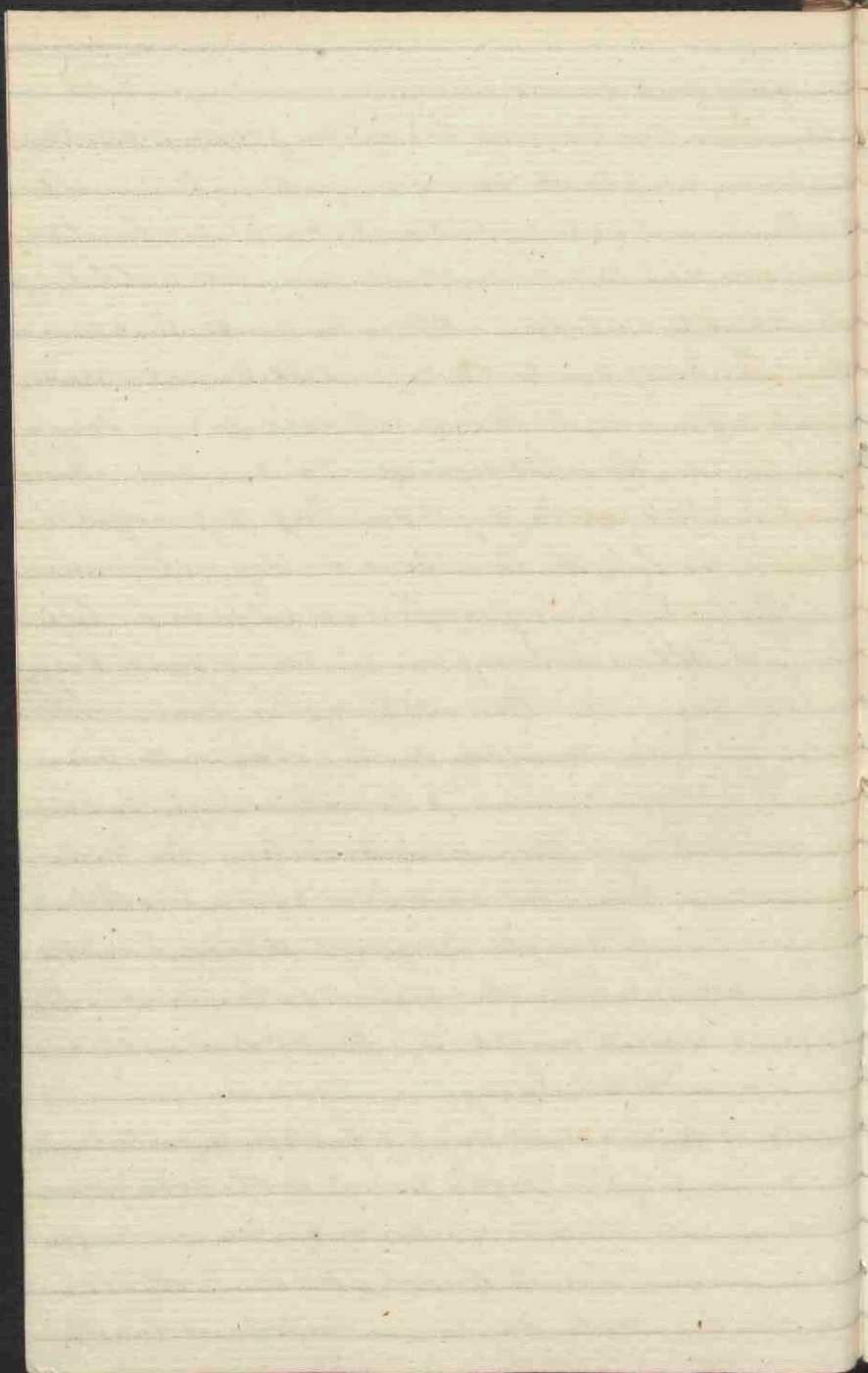
Inmiddels zyn my by een kunstigen glasbla-
zer in zout zeen. Het eerste wat hy deed was my
met zyn wyf alleen dit: hy maakte aan het eind
van een pyppje een hal kogeltje en de maan de
de opening daar na by het smelten. Als hy dit
kogeltje nabeschaude, warmde gaf dit een klein die-
loze of hooger was naar mate het kogeltje gro-
ter of kleiner was. Hy stonde er eenige van ongel-
ke groot, en dit gaf een mooi zinnig geluid. Door
den vinger op de opening van het pyppje te dringent
kon men het geluid daer ophandent. Op die wyse
zoude hy kon men met meer te samen een paar
van in zout maken gelyk aan de Kromonica.
Het geluid meer nog naar de Salusharp. Tetswa-
ik niet bezynp is, dat, voor hy zeide, het geluid
niet ophield, als het kogeltje door warm werd,
maat steeds bleef voortgaan.

Soms heb ik een beraad gemaakt by Prof.
Schieding, die my zeer vriendelyk ontving. Ik heb lang
met hem gepraat over den staat van het onder-
ryft in Hongarye en over den toestand van hoelands
in het algemeen. Hy heeft my veel opgehelderd en mede-
gedaald, te lang om hier allen weder te schryven.
De naam van hinderuit in de overbetenung hier na
schappelyke betrekkingen ligt daar in, dat de be-
nen, die het groater gedeelte der bevolking ontma-

meer voorheid en welbeschiktheid dan in de boopen,
vande ziele niet alleen in de gemeentelyke vrye
steden, maar ook in de nasitulekken, die wel
ander keeren staar maar toch doot gaans van
geldrommelen zich van veel dienstbaarheid lot
getocht hebben, en anders bepaalde beperkingen
binnen de plaats selve grondeigen domd magen
hebben. Een trefpend voorbeeld daarvan is Kite
kemēt, maar veel rygerheid, kracht en ryg
dom met goede municipaalinstellingen, ont
wikkelde ryg.

ken geen vaste gronden bezitten, kunnen en zelfs
altesz door de heer van den eenen grond na de den
anderen te plaatsen kunnen wandelen. Dit maakt
den Landman nalatig en traag, en dit verhindert
hem, om zich tot eenen staat van heere welk
handheid te verheffen. Alleen by een besluit van
den Landdag zouds dit veranderd kunnen worden,
want wie want, de heere zelf niet op zijn doome
nen, kan den heer tot eigenaar van zijn huis en gron
maken. Niet zeer lang geleden, heeft de graaf de
titel in het Salaber Comitaaft die beproeft, maar
men heeft hem niet procepen vervolgd en hij heeft
zijn plan tot verbetering van den staat zyns laens,
niet opgevoerd. Veel edelen zonden, wanneer de
heere die verandering op den Landdag voorstelde,
zeer duar was zyn want het is niet tegen hun in
tenlyk belang. Wanneer de heer tegen het Verba
nien van Maria Theresia door zynen heer belast
wordt, kan hy zich by het gericht beklagen, en het
geldert zeer zelden, dat als kan de heer niet in het
ongelyk gesteld wordt. Dit handelt de grooten ver
tering van goed oukking.

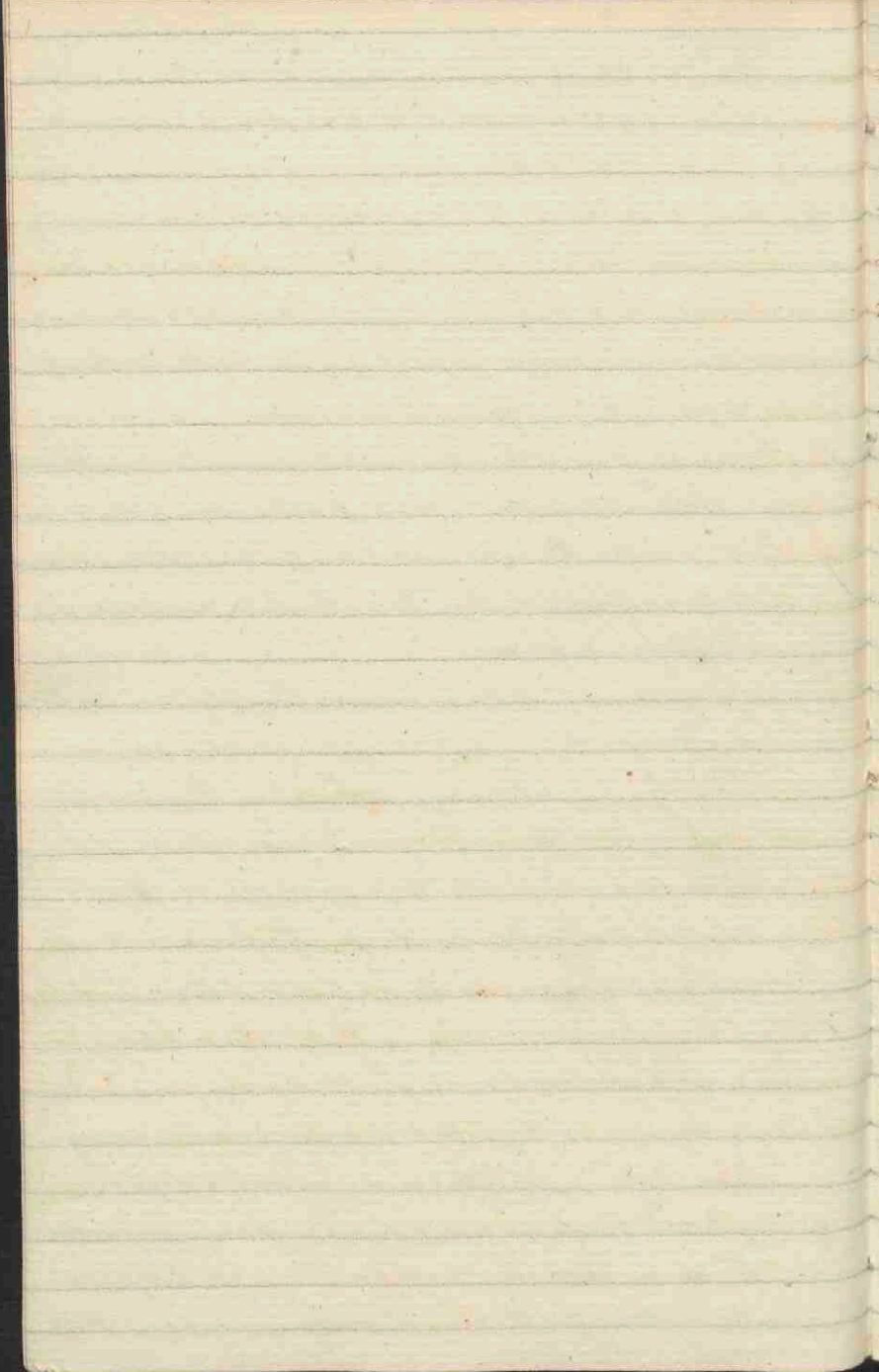
Volgens de Constitutie van het Ryk zyn de protestanten
niet kanen gelyk in rechten met de catholicken; maar
door indirecte middelen worden zy toch zeer veel toegy
zet en verongelyk. De goeddelijkheid der catholicken
is in geen land ryker dan hier, en heeft juist daardoor

lenen invloed die by elders verlanen heeft. Zy loofden niet,
naarom hane magt niet te besiden en alle protestanten,
meer te noodwaken. Het is aubegynpelyk, zinde de heer
I, hoe de beide bealuten en maatsnegel van de regering,
meer onpartydigheid men niet gemaeznamen kan,
by de uitraeking door de lagere ambtenaren
misproude en lidenge, goetot tegen de beoelung
van de regering aangenend worden.

In Senemborgen is het garsch anders, dewyl daar
volgens de constitutie in alle parten een gelyk aan-
tal Luthersken, Repraesentanten en Catholicken maes
aangesteld worden, en dus dese laatste nummer one-
mengend kunnen worden.

Het lager onderwijs is doorgaans ellendij, men heeft
evenwel aan het leren en behuyren, maar aan niets
meer. De Gymnasien zyn meestal in handen der
Geesteliken en de jongelingen komen daaruit ver-
slecht voorbereid naar de hooze school. Was
is nog veel scholastisch: de profeseoren maeten
meestal naar bepaalde handboeken leren, of hun-
ne eigene onder de leusuur laten druckken. Zy
worden niet achtbaacht en de kranpene en rij-
te steeds bewaakt; zoudat meerdere verlichting
nienmere begrippen slechts nu endan, als het meene
ingetmatkete kunnen worden. De bekmaante
mannen genev daaronr doorgaant niets int, and
konne talenten niet bekent te maken, maer in stille

nu en den wettig te kunnen zijn, tenzij men hen
veel dan handt en zoo geen vermoeden tegeer. ten
opzigt. De studenten zijn by elken vast betrap in hun
te studien gebonden: mogen van elke vast niet
meer en niet minder leven, dan hun te reglementen
voorschrijven: dit heeft het gewoone gevolg, dat slechts
zeer middelmatige snoochen gevonden worden,
en dat zij die het meest aanleg hebben, niet het meest
in dien buiging van gen. kunnen en dus daargaan
ontwaardigd worden.

Behalven de Gymnasien zijn nog eenige zaagsaamen,
de Academien, die zijn inrichtingen van anders wy,
waarelf meer faculteiten zijn, maar niet allen,
dit is alleen by de Universiteit. In de Gymnasien
der protestanten is nog altijd wat angere en meer
reclitche geest, here zijn uit hunnen aart nog
buiten den invloed des Roomsche geestel. hange
slaven.

Een raonsaams middel van reclitche te beken
ning wordt tegenwoordig ook zeer belemmerd, na
melyc het reizen de Regering weigert byn alle
verlof daartoe, en zelfs de jonge liden van den
Adel worden genoodzaakt in Doffenryc te dlynen.
Zeer beklaegt men zich over de wechinderung der pro
testant. je jongelingen, and op vreen de Raage
behalven het geestelike te studeren. Men heeft in
Teenen een soort van Hooge School opgerigt, die zeer

Gädöllö, heerlijkheid van den vorst Grafsalkowitz,

Januy 1. 813.

En zyn hier veel Duitschers. De Hongaren zyn
meest hervormd, en hebben ook een kerk.

De naendste dierer wagens waren Hongaren
met 200000 reuentele van schapen en koeien
de negent gaf hun den last waar zy out

overal daer de af en tuar alleen eenige weinige afhan-
 geligen van de (katholieke) regering ondermynen
 wat hunn woort voorgeschreeven. In de Constitutie
 van Hongarije is indruktelyk bepaald, dat de
 protestantische geesteliken buitenlands mogen stude-
 ren; doch de keiser zegt hierop, dat hy als hoofd der
 politie, de magt heeft eenige bepalingen der consti-
 tutie in het belang der onderdanen op te schorten, en
 dat de "döna gyzinké Wintriekó" (dat is het konink-
 woord) dien maatregel moondra kelyk maken.

Vrydag 14 November. Neden hebben wy eenen uit-
 stap gedaan naar "Göcölle", een marktstedenland
 goed van den Prins van Grafsalkowitz, tusschen ke-
 nepelen Bach, en een van Pest. Wy passeerden
 een paar middelmatige dorpen, neden tusschen
 wyndbergen en korenvelden, ook bosschen, en lang,
 een riviertje. Het stek is maager dan die ^{of} wy tot
 naz toe gezien hadden ^(het heeft) een ruine markt, niet
 meerig, vandaer met witte kuisjes beset die
 met geschieders en gaard anders handelen waren.

Dere waren meest bass luygers den aand; de daer-
 rekmenen dagen er ontrent uit al, ⁱⁿ de andere
 plaatsen. Wy gingen by den Regent (frantwoer-
 ter) met wien de heer Stenwath eenige tye beken-
 was. Wy liet daerlyt twee wagens elk met
 vier paarden bespannen, om ons het selangage
 te laten zien. De heerlykheid stocht zich

"Gödöllö", heerlijkheid van den vorst Gräfsalkowits,
knarigen smelsten; en het was wonderling
laen my eens met hen op meq inanen, dan
wy ons verlaten met aan hen kanden dan
verstaan; toch manden wy op de plaatte,
waer sy ons brachten, lieken de Duitsch
vorstan sein.

zeer naer in het veld uit, en veel der na luvige dor-
pen behoren denzelfden heer. Behalven de
behaeften van den heer en de onderdanen, worden
er uit de Oepelen jaarlyk 8000 klasters hout
gekoft.

Wij reden nu eerst naar de Schapeftal, een
zeer uitgestrekt en fraai gebouw. In het midden
is eene ruime zaal, waar de vorst met en kon kon-
middagmaal houden. Aan weeskanten zijn zeer
nette stallen met ruimen voor het vee, en
merkante ratten affgeceft, en geschikt voor
900 Schapen; eene andere stal bevat 200 van-
men; behalven dien vindt men hier eene stal voor
zieke schapen, benevens woningen voor den
opzigter (Schaffner) en de bedienden. Op de gra-
fche heerlykheid zijn 30,000 Schapen.

Vervolgens zijn wij gereden naar de Zwitserfche
Meyerhof, mede een groot en net gebouw. Hier
is ook eene fraaye eetzaal in het midden, die
in de laestallen uitkomt. Wij zagden ook de
100 stuk, rindvee, sommige fche Zwitserfche, en
andere uit Zwitserfche hier geboren: alle groot
en mooi van etel. De stallen waren zeer rindolofte,
en by elke koe hang een zwart bord waarop haer
naam ftand, en waarop dagelyks woede opgeteekend
haer veel melk zy geeft. Men maakt hier boter
en kaas op de wyze van Zwitserland. De opzigter is

Gädälö, herlykheid van den vorst grafsalhouitt.

een Appenzellen. My zagen den helder voor de melk
en baten, die kenken maar de baten in den winter
tot Smalze geknallten waerd (in den zomer waerd
ze persch in het huis van den vorst verbruikt) de
kaaskamers; alles was enen tündelyk. Hier zyn ook
schalmen het geen ik daar reeds genaemd heb,
Kranzen van de personen, die tot de meysen
behooren in het gebaun voerhanden. Het geheel
maakt een schoone vertoning, en uitwendig schyn
deze meysen recht goed te gaun, toch twyffel ik,
of de vorst waarheel daarby heeft; — nu dit
is ook juist niet raadzakelyk. De Schaffner
zeide ons, dat het hooi hier veel te hard was, en
niet met het Zwitserseke hooi vergeleken moe-
den; ook geeft in Zwitserland een haencelheid ^(molke) van
20 maat meer baten, dan hier 50.

My reden langs het park, dat zeer uitgestreke
is, en waarin my de herten zagen lopen. Het sluis
tegen de teinen aan. Dese plagten op de Fran-
sche wyze aangelegd te zyn, men was berig te
meer lusselyk te maken. En waren mooge trek-
kagen, in een daer van was een klein nestek,
waarde vorstin by narkieung pleegt te spyaen.
Het slot is een groot ondermetrich gebaun,
met mooge halen; beneden twee nestek-
ken van de jage, die gausch verleid wand,
met hertkoneus, waar de namen der jagers,

Pest. Hønge School.

Het goed veruult aan den Koning, die en een
andere familie mede bezigtigt.

Alle de collegas worden in het Latyn oegene.

15 Nov. Hongaryen.

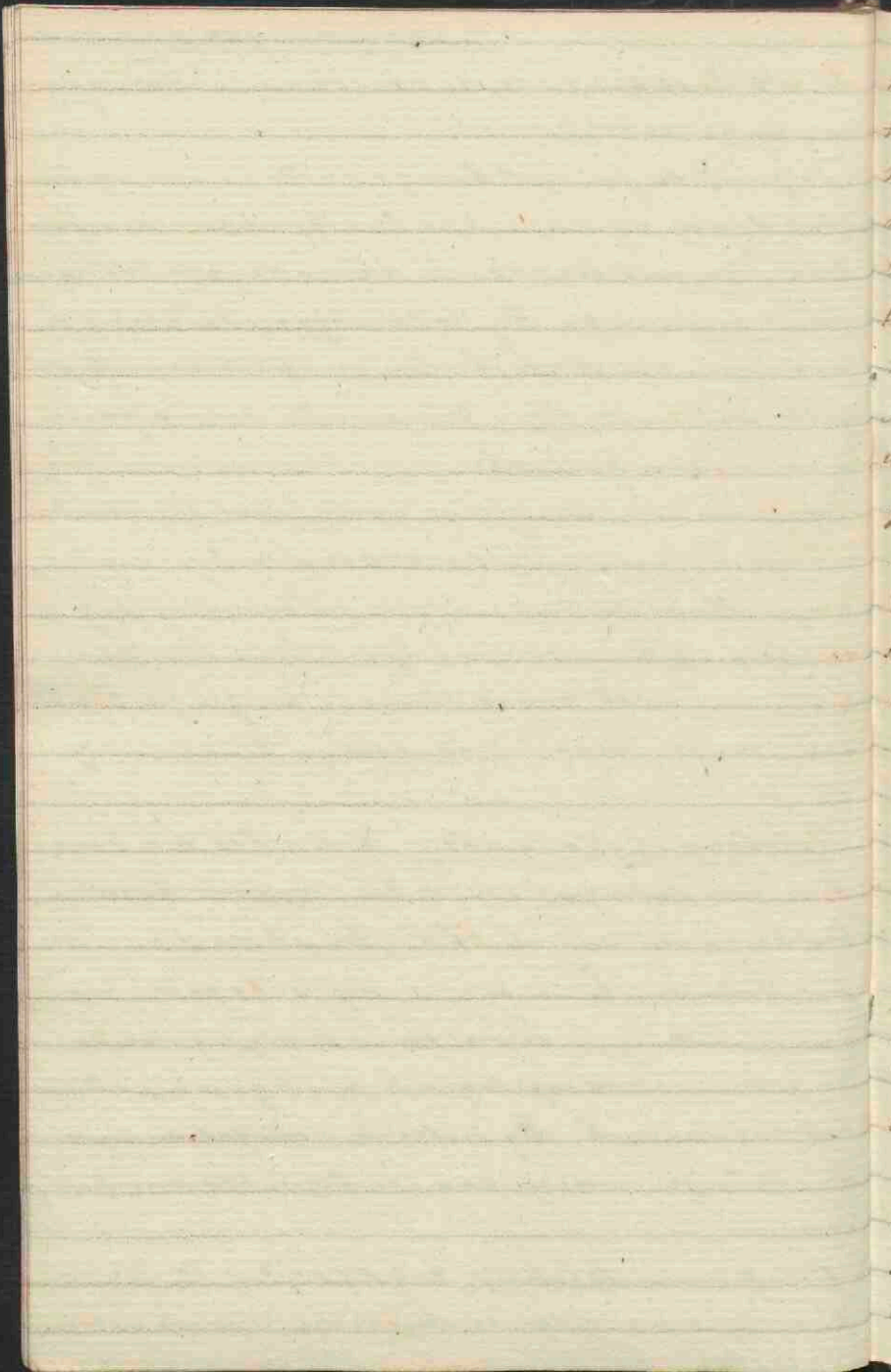
die elk hert geukoton hadden knaamsteuringen
nauw opgezeekeend.

De prins en prinses brongen alle kamers op dit
slot door; zy waren pas vertrokken. Hoestal
hebben zy veel beraekt, en dan is de jacht het ge-
woon wooracht. Zy hebben geen kinderen, en
met deren varst sterft het geslacht van Graaf
Salkowit & uit, dan komen alle deze goeden
in een ander geslacht.

Taan wy aller bezigtige, en ons met een matig
middagmaal gesterkt hadden, neder aytlang
naar Pest. Ik zat een geselte van den weg op
den bok; het weder was hezelyk en het land
zeer mooi; rechts zag ik steeds de bergen in het
avondrood; met de maan schyn kinamen wy
thuis.

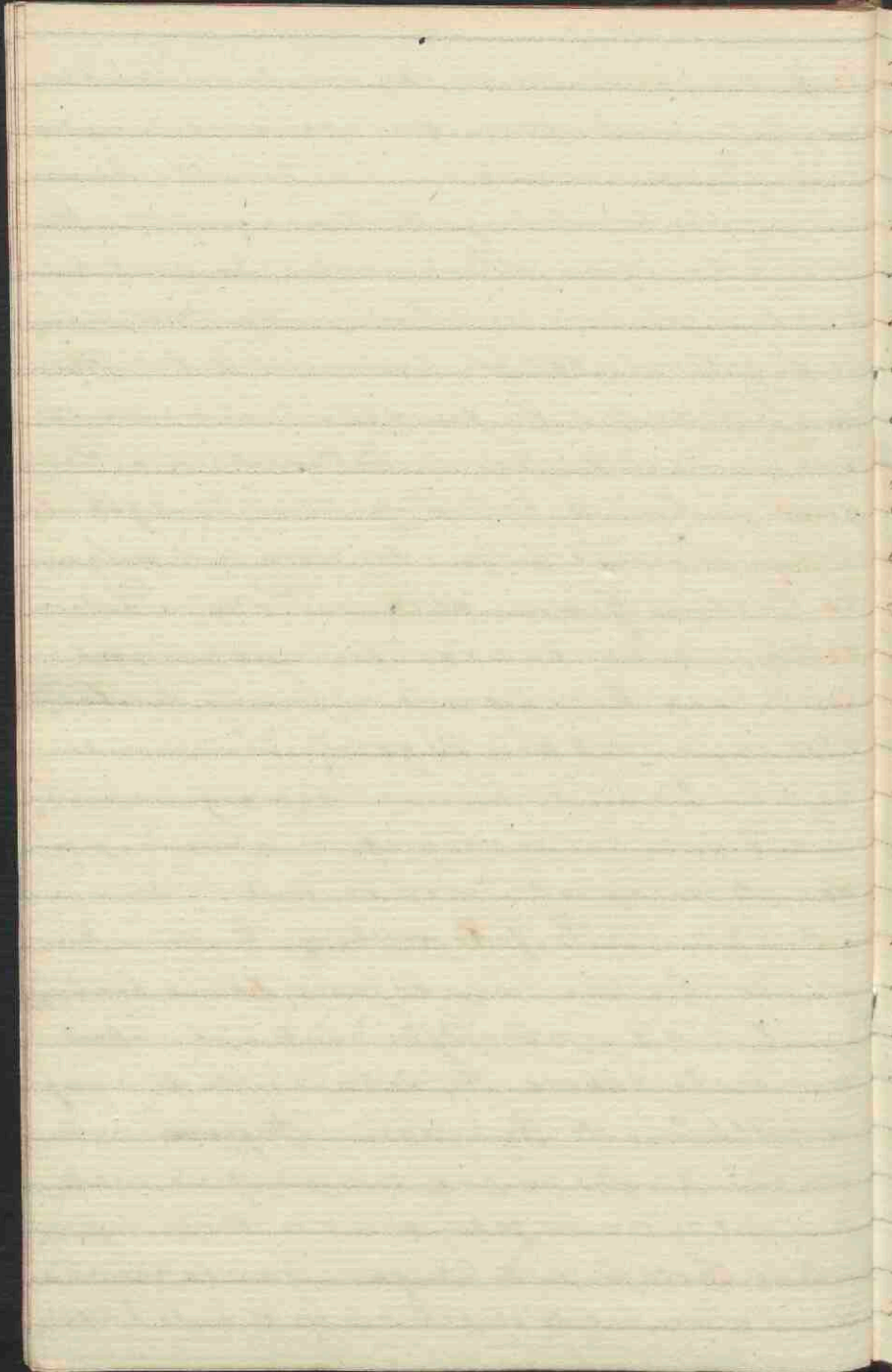
Zaterdag 15 November. Thesen heb ik 4 nov.,
leszingen (Collegies) aan de Universiteit bygewoond.
Om 8 uren die van den heer Markovics over Lec-
tus Naturae. Een man van byna 60 jaren, zoo
tany roockwand, een ander met, styf geleerde.
Hy was in anthropologische prolegomenaaf tane,
lyk schelastisch. Hy dicteerde woordelyk, zyne
aanhalingen waren van het bezin der vorige
ceen.

Om 9 uren Schedius, derzelfde dien ik bezocht
had; hy behandelde de Aesthetica, sprak uit het

hoofde, vlog en dinkelyk. Hy is een man van een
meer 50 jaars leeftijd een goed, open en levendig
kome, hy spreekt met zinn en kracht. Hy was
ook een goede inleiding. De benaming van Aes-
thetica komt van Baumeister, die ament
1740 de regels van het schoon, onder deze naam
heeft getracht tot een samenstel te brengen.
Men heeft andere benamingen daarvoor willen,
in de plaats stellen, zoo als Kalliaesthetica (dat
g geheel verkeerd is, Kalliologie (ook lang gebruikt).
Het goede woord, volgens den zinnen ook volgens
de Griekse Grammatica, zande zijn Philo-
kallia; — maar de naam deed niet zoo veel
tot de zaak. Over het nut en belang der Aes-
thetica, en ook over de geschiedenis, zande
hy aan het einde, niet aan het begin spreken,
twaant beide zande nergoefst zijn, zoo lang zy
de metenschap zelre niet kenden.

Om de nieuw. Praef Kennetung. Historia Hun-
garicae. Een man van 60 jaars, die uit het hoofd
sprak, en dikwijls dierzelfde zaak met andere
woorden herhaalde. Hy behandelde de vraag:
uit welk land de Hunnaren (Magyarer) herkom-
stig zijn. Het slot zynes ondersaeking was het be-
traag, dat zy waren gekomen uit de streken tusschen
Siberie, Tartarye en de Wolga; — van de overryde
deres rivier, uit de streck, die op de oude kaarte,

Doorgaans Postandia genaemd woort, en waar
thant het volk woont, dat men Buskeers noemt.
Om 3 uren, Prof Imre, Metaphysica. Een
man van 26 of 28 jaren, geestelyke, met een gans-
steg voorhomen. Hy sprak zeer vliugent het
hoofd. Zijn eigen handboek volgende behandel-
de hy de onderscheidene stelsels auctrent den
oorsprong den mensche, zoo wel van de oude wy-
geren als van de nieuwe: Spinoza, Schelling en
anderen. Hy wederlegde ze alle; maar hy kwam
in deze les niet tot zyn eegen stelsel, dat hy
voor de volgende bewaarde. In zyn betoog
seriep hy niet telken op regels van Logica
en van Herimene philosophie, zoo vel, hy het
naemde. Indien dere lessen niet door veel oude-
re zyn voraafgegaan, vind ik dat het meest
petitiones principii waren; en al zyn zy door
andere voraafgegaan vind ik het nog zoo.
Het gansche onderwerp komt my zeer welinij ge-
schikke voor om door zulke betogen duidelyk
te worden; het is altyd spraken over iets, dat my
niet begrypen en ook niet ontleggen kunnen
„or can a part contain the whole“

Alle dese lessen werden door 15° tot 25° leer-
lingen bygewaand, zoo dat de groote menich-
ke wasaar te gehouden worden, in het Akade-
misch gebouw, nog te klein zyn, en een aantal

Paris in de ducht van keizers in Hongaryen is, niet in staat, te
zien met een zeker gevoel van grootheid de edellieden, die
kanten daarvan in de hoogste streyken. Men heeft ons
verhaald hoe een groot heer, die veel te zeggen had, en te veel
lees hem was, wanneer hem iets waagde dragen werd, eerst

15 Novemb.

moeten blijven staan. De kleding en het geheel
uiterlijk van koning der Beolingen was zeer laag
zaam. Zy schenen ook zeer dandachtig te Lumbe,
over het algemeen waren er jonge dames aan de
Kaar, de Duitseke Universiteiten waar ik geweest
ben. Ik heb met die professoren eenige kennis
gemaakt. Zy waren allen zeer beleefd, en zelfs heeft
de heer Imre my zijn handboek verzend.

Men heeft hier de gewoonte om te laten respon-
deren: by den heer Imre werd het laatste kwart
tied daarvoor aangewezen. Het ging niet best.
Hy zeide my, dat dit in het eerit altijd met
moeizelyk ging, maar dat zo naderhand zeer
goed antwoorden.

Men heeft hier onderscheidene graden welke
van voorgeschootene element vooceffe gaan
worden. Sommige doren element zijn openba-
ren, zoo als men my zeide zeer streng.

Verder zal ik hier niet byvoegen. Verscheiden by-
zondereheben zijn nog te vinden in de Beschry-
ving van Pest, en in de Statistiek van Schwarz-
nen die het my gelukkig heeft te betamen.

Ik ontmoette op straat eenige jonge heeren met
zwarte huisjes met hont, een bonte muts, sadel op
zijde, en zwane knoele. Dit, zeide myn loonbedien-
de, waren juristen, die van de Konige School geko-
men waren, en nu de zittingen der rechtsbanken en

